Ekonomická fakulta
Faculty of Economics
Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
University of South Bohemia in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Ekonomická fakulta
Katedra strukturální politiky EU a rozvoje venkova

Diplomová práce

Specifika podpory z fondu ŽP – čerpání pro rozvoj regionu

Vypracovala: Bc. Lucie Dvořáčková
Vedoucí práce: doc. Ing. Eva Cudlínová, CSc.

České Budějovice 2014

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
Fakulta ekonomická
Akademický rok: **2012/2013**

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení:	**Bc. Lucie DVOŘÁČKOVÁ**
Osobní číslo:	**E12649**
Studijní program:	**N6208 Ekonomika a management**
Studijní obor:	**Strukturální politika EU a rozvoj venkova**
Název tématu:	**Specifika podpory z fondu ŽP- čerpání pro rozvoj regionu**
Zadávající katedra:	**Katedra regionálního managementu**

Zásady pro vypracování:

Cíl práce:
Cílem diplomové práce je zhodnotit využití podpory Státního fondu životního prostředí ČR, jak přispívá k celkovému rozvoji regionu, chápaného v širších souvislostech jako kvalitu života obyvatel regionu. Posouzení vlivu podpory SFŽP na kvalitu života bude provedeno ve dvou vybraných regionech ČR, které mají historicky odlišnou kvalitu ŽP.

Metodika práce:
1. Studium literatury- literární rešerše, teoretický úvod do problematiky
2. Analýza fondu ŽP, jeho částí a dotačních titulů
3. Čerpání zdrojů z fondu ŽP ve vybraném regionu za zvolený časový úsek, porovnání čerpání různých dotačních titulů v čase
4. Analýza efektivnosti čerpání- možnosti a procento využití podpory
5. Analýza kvality života ve dvou vybraných regionech
6. Vyhodnocení analýzy a doporučení
7. Závěr

Rámcová osnova:
1. Úvod, 2. Literární rešerše, 3. Cíl a metodika práce, 4. Praktická část, 5. Diskuse, 6. Závěr, 7. Přehled použité literatury, 8. Přílohy

Rozsah grafických prací:	**dle potřeby**
Rozsah pracovní zprávy:	**50-70 stran, dle možností**
Forma zpracování diplomové práce:	**tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ANDONOVA, B. Transnational politics of the environment: The European Union and environmental policy in Central and Eastern Europe. Cambridge, Mass.: MIT Press, 2004, x, 251 p. ISBN 02-625-1179-7.

BOHÁČKOVÁ, I., HRABÁNKOVÁ, M. Strukturální politika Evropské unie. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2009, xvii, 188 s. ISBN 978-80-7400-111-6.

ČERVINKA, P. Životní prostředí České republiky. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 1999, 102 s. ISBN 80-718-4726-7.

ČMEJREK, J. Obce a regiony. Praha: Alfa nakladatelství, 2008, 165 s. ISBN 978-808-7197-004.

DESAI, U. Ecological policy and politics in developing countries: economic growth, democracy, and environment. Albany: State University of New York Press, c1998, xiv, 327 p. ISBN 07-914-3780-9.

PROVAZNÍKOVÁ, R., SEDLÁČKOVÁ, O. Financování měst, obcí a regionů: teorie a praxe. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2009, 304 s. ISBN 978-80-247-2789-9.

Příručka pro žadatele o dotace z Operačního programu Životní prostředí: operační program Životní prostředí - pro vodu, vzduch a přírodu: říjen 2008. Praha: Státní fond životního prostředí ČR, 2008, 48 s. ISBN 978-80-254-5827-3.

Zákony o ochraně životního prostředí a předpisy související. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 1999, 451 s. ISBN 80-717-9252-7.

Vedoucí diplomové práce:	**doc. Ing. Eva Cudlínová, CSc.** Katedra regionálního managementu
Datum zadání diplomové práce:	**30. listopadu 2012**
Termín odevzdání diplomové práce:	**30. dubna 2014**

doc. Ing. Ladislav Rolínek, Ph.D.
děkan

JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
EKONOMICKÁ FAKULTA
Studentská 13 (26)
370 05 České Budějovice

L.S.

doc. Ing. Eva Cudlínová, CSc.
vedoucí katedry

V Českých Budějovicích dne 11. března 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci na téma „Specifika podpory z fondu ŽP – čerpání pro rozvoj regionu“ jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47 zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to – v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Ekonomickou fakultou – elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou a v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím také s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, 28. srpna 2014

..……

Bc. Lucie Dvořáčková

Poděkování

Děkuji doc. Ing. Evě Cudlínové, CSc. za vedení, ochotu a odborné konzultace, kterými přispěla ke zpracování mé diplomové práce. Také děkuji své rodině a blízkým přátelům za podporu při vypracování této práce.

Obsah

1 Úvod ... 3

2 Literární rešerše ... 4

2.1 Historie kvality životní prostředí v ČR ... 4

2.1.1 Ministerstvo životního prostředí ... 6

2.2 Politika životního prostředí ... 6

2.3 Region a jeho vymezení ... 8

2.4 Rozvoj regionu ... 9

2.5 Financování regionu ... 10

2.5.1 Financování ŽP ze zdrojů EU ... 10

- Regionální operační programy ... 11
- Tématické operační programy ... 12
- Program LEADER ... 14
- Komunitární program LIFE ... 15
- Financování regionálního rozvoje pro období 2014 - 2020 ... 16
- Regionální politika v programovém období 2014 -2020 ... 19

2.5.2 Financování ŽP ze zdrojů ČR ... 20

- Financování regionů z národních zdrojů ... 21
- Státní fond životního prostředí ČR ... 21
- Nová zelená úsporám 2013 ... 25
- Národní programy ... 27
- Švýcarské fondy ... 28

2.6 Ekonomické souvislosti ochrany životního prostředí ... 29

2.6.1 Ochrana ŽP a hospodářský růst ... 29

2.6.2 Ochrana ŽP a zaměstnanost ... 30

2.7 Kvalita života ... 31

2.7.1 Ochrana ŽP a kvalita života ... 33

3 Metodika práce ... 34

3.1 Cíl práce ... 34

3.2 Metodický postup ... 34

3.2.1 Použité metody ... 35

4 Praktická část ... 38

4.1 Základní informace o regionu Jihozápad ... 38
4.2 Základní informace o regionu Moravskoslezsko ... 40
4.3 Finanční podpora SFŽP regionům ... 42
4.4 Podpora SFŽP v rámci národních programů ... 44
4.5 Investice na ochranu ŽP ze zdrojů ČR ... 45
4.5.1 Investiční výdaje regionu Jihozápad a Moravskoslezsko ... 51
4.5.2 Neinvestiční náklady regionu Jihozápad a Moravskoslezsko ... 53
4.6 Kvalita života ... 56
4.6.1 Ovzduší ... 56
4.6.2 Lesní porosty ... 59
4.6.3 Voda ... 60
4.6.4 Zhodnocení kvality života v regionech ... 61
5 Diskuse ... 64
6 Závěr ... 66
I. Summary ... 69
II. Seznam použité literatury ... 70
III. Seznam použitých zkratek
IV. Seznam tabulek, obrázků a grafů
V. Přílohy

1 Úvod

Kvalita životního prostředí významně ovlivňuje zdraví člověka. Nasvědčuje tomu skutečnost, že je člověk v průběhu svého života vystaven látkám znečišťující ovzduší, látkám obsaženým ve vodě, v potravinách nebo v půdě. Zejména soudobý životní styl přispívá k narušování jednotlivých složek životního prostředí, a proto je nezbytná jejich ochrana.

K výraznému narušení životního prostředí České republiky došlo v době komunistické vlády, kdy pozornost byla zaměřená na průmysl a zemědělskou výrobu. To vše vedlo k degradaci krajiny, zhoršení kvality ovzduší a celkově to přispělo ke zhoršení podmínek pro kvalitu života České republiky v jednotlivých regionech.

V 90. letech došlo k obratu v myšlení jak nakládat s životním prostředím. Vznikly tak orgány státní správy dohlížející na ochranu životního prostředí. V té době vznikl Státní fond životního prostředí ČR (SFŽP), který napomáhá dotacemi a půjčkami k ochraně či zlepšení stavu složek životního prostředí. Zejména právě díky činnosti „Fondu“ dochází k celkovému rozvoji regionu, který zahrnuje nejen ekonomický růst, ale i širší souvislosti včetně kvality života obyvatel.

V rámci diplomové práce jsou vybrány dva regiony soudržnosti na úrovni NUTS II, region soudržnosti Jihozápad a Moravskoslezsko. Diplomová práce se zaměřuje, na otázku, jakým způsobem Státní fond životního prostředí ČR přispívá k rozvoji právě zmíněným regionům. Záměrně jsou vybrány odlišné regiony, pokud jde o kvalitu životního prostředí proto, aby mohl být lépe posouzen vliv podpory ze SFŽP na kvalitu životního prostředí, a tudíž i kvalitu života ve zmíněných regionech.

Teoretická část je zaměřena na historii kvality životního prostředí v České republice a na možnosti financování rozvoje regionu. Je zde uvedeno financování jak ze zdrojů ČR, tak i Evropské unie.

Praktická část je již věnována analýze finanční podpory regionům ze SFŽP a zhodnocení současné situace kvality života v regionu Jihozápad a Moravskoslezsko v souvislosti s kvalitou životního prostředí.

2 Literární rešerše

2.1 Historie kvality životní prostředí v ČR

V době, kdy Česká republika byla součástí socialistického Československa, byly Čechy jednou z oblastí s nejvíce znečištěným životním prostředím v Evropě. V období komunistické vlády, která trvala 40 let, došlo k celé řadě chybných ekonomických opatření, která se odrazila na stavu životního prostředí.

Zejména se jednalo o vysokou koncentraci těžkého průmyslu, strojírenství, rozsáhlou těžbu nerostných surovin, výrobu elektrické energie a zemědělskou velkovýrobu. To vše vedlo k rychlé degradaci životního prostředí. K degradaci ŽP také přispěla výstavba uniformních sídlišť a nedostatečné budování moderní dopravní infrastruktury.

Problém kvality ŽP vyvrcholil v roce 1980, kdy průmysl každoročně vyprodukoval miliony tun oxidu siřičitého. Československo proto čelilo silnému domácímu a mezinárodnímu tlaku na řešení problému v oblasti znečištění ovzduší, neboť docházelo k nepříznivému ovlivňování veřejného zdraví a životního prostředí. [1].

V tomto období byla také poškozená více než polovina lesů a znečištění ovzduší mělo za následek produkci kyselého deště, který způsobil zhoršení historických budov a památek. Dalším dopadem znečištění ŽP, byl vliv na lidské zdraví. Průměrná délka života v České republice je dosud o tři až pět let pod evropským průměrem. A průměrná délka života obyvatel žijících v severozápadních Čechách a na severní Moravě, kde byla koncentrována těžba uhlí a těžký průmysl, je dokonce ještě nižší. Mezi další dopady znečištění ŽP na lidské zdraví se řadí výskyty onemocnění dýchacích cest, onemocnění srdce, kojenecká úmrtnost a rakovina [9].

Kvalita ŽP v ČR se začala zlepšovat od roku 1990. V té době nastal obrat v environmentální politice státu. Prvotním impulsem, který vedl k následnému zlepšení životního prostředí, byla myšlenka vytvoření samostatného úřadu, který by dohlížel na ochranu životního prostředí. Proto bylo v 90. letech zřízeno Ministerstvo životního

prostředí (MŽP) jako ústřední orgán státní správy a orgán vrchního dozoru ve věcech životního prostředí.

Dále bylo důležité formulování ekologické odpovědnosti na všech úrovních řízení, rozvoj ekologické politiky za pomocí ekonomických nástrojů, zřízení České inspekce životního prostředí a vznik podpůrných institucí jako jsou např. Český ekologický ústav a Státní fond životního prostředí.

Následně byla vytvořena politika ŽP, která řeší problémy životního prostředí pomocí státních intervencí a nástrojů, které má stát k dispozici [7].

V 90. letech bylo parlamentem přijato několik základních zákonů týkající se životního prostředí a ochrany přírody. Mezi první významné programy, které byly v té době schváleny, patří Program ozdravení životního prostředí České republiky, tzv. Duhový program, který byl formulován počátkem roku 1990. V tomto dokumentu byla stanovena strategie MŽP týkající se ochrany ŽP a hlavním rysem tohoto programu byla příprava a následně schválení první generace environmentální legislativy (zákony o odpadech, ovzduší, ochraně přírody a krajiny, posuzování vlivů na ŽP). Duhový program tedy přispíval ke snížení a zastavení znečištění ŽP [29].

Mezi další důležité zákony, které byly přijaty, se řadí zejména zákon č. 309/1991 Sb., o ochraně vzduší před znečišťujícími látkami, který byl přijat na základě mezinárodních norem. Později byl tento zákon novelizován zákonem č. 86/2002 Sb., a zákonem č. 201/2012 Sb.

Zájem veřejnosti o problematiku týkající se životního prostředí vzrostl. Proběhly značné investice do technologií při výrobě elektrické energie a došlo k omezení či zastavení mnoha energeticky náročných a silně znečišťujících výrob. Tím se mírně zlepšil stav jednotlivých složek ŽP a došlo k výraznému snížení znečišťujících látek v ovzduší. Následně byly vytyčeny základní východiska ekologické politiky, která vycházela z konceptu trvale udržitelného života.

Vývoj postoje k ochraně životního prostředí vyvrcholil v roce 1995 schválením první Státní politiky životního prostředí. Tato politika se zaměřovala na omezování zdravotních a ekologických rizik, omezování zásahů do životního prostředí a ekosystémů vyvolávající nevratná poškození a šetrné hospodaření s přírodními zdroji.

V roce 2001 byla schválená vládou v pořadí již druhá Státní politika životního prostředí, která byla zaměřena zejména na připravovaný vstup do Evropské unie. Bylo proto důležité co nejrychleji a nejúplněji implementovat evropskou legislativu v oblasti životního prostředí.

Nyní v České republice platí již čtvrtá v pořadí Státní politika životního prostředí vymezující plán na realizaci efektivní ochrany životního prostředí v České republice do roku 2020. Hlavním cílem tohoto klíčového dokumentu je zajistit zdravé a kvalitní životní prostředí pro obyvatele České republiky, přispět k efektivnímu využívání veškerých zdrojů a minimalizovat negativní dopady na životní prostředí [51].

2.1.1 Ministerstvo životního prostředí

Ministerstvo životního prostředí (MŽP), nejvyšší orgán ochrany přírody a ŽP v České republice, bylo zřízeno 19. prosince 1989 zákonem ČNR č. 173/1989 Sb. k 1. lednu 1990. Před samotným vznikem tohoto úřadu, byla problematika životního prostředí rozdělena mezi ministerstvo kultury, vnitra, lesního a vodního hospodářství. Samotná existence tohoto ministerstva byla ohrožena v červnu roku 2010, kdy se jednalo o jeho zrušení a spojení s jinými úřady. Ministerstvo ŽP je ústředním orgánem pro ochranu přirozené akumulace vod, ochranu vodních zdrojů a jakosti podzemních a povrchových vod, ochranu ovzduší, přírody a krajiny, ochranu zemědělského půdního fondu, ochranu horninového prostředí, včetně ochrany nerostných zdrojů a podzemních vod. Dále je ústředním orgánem pro výkon státní geologické služby, geologické práce a provádí ekologický dohled nad těžbou. Dohlíží na odpadové hospodářství, posuzuje vlivy činností a jejich důsledků na ŽP, včetně těch, které přesahují hranice státu. Rovněž zastřešuje myslivost, rybářství a lesní hospodářství v národních parcích a dohlíží na státní ekologickou politiku [27].

2.2 Politika životního prostředí

Politiku životního prostředí v širším pojetí chápeme jako souhrn způsobů, kterými subjekty prosazují své zájmy v oblasti ochrany ŽP. Subjekty se například organizují do skupin a působí na změnu právních norem, pokud mají pocit, že stávající normy

nevyhovují danému problému. Stát také v rámci politiky ŽP v širším smyslu funguje jako veřejná autorita vytvářející právní normy a zasahuje do situace na trhu.

V užším pojetí politika ŽP představuje řešení problémů týkající se životního prostředí pomocí státních intervencí a nástrojů pro ochranu životního prostředí. Tyto nástroje můžeme rozdělit na administrativní, ekonomické, dobrovolné, informační, organizační a institucionální. Dále politikou ŽP lze rozumět také dokument, který stanovuje cíle státu v oblasti životního prostředí a nástroje k jejich dosažení - Státní politiku životního prostředí [6].

Nástroje politiky ŽP

- **Administrativní nástroje** – na základě použití těchto nástrojů mohou orgány státní správy přímo ovlivnit chování znečišťovatelů. Mají formu povolení, souhlasu a na druhé straně i omezení, zákazu či příkazu vyplývající ze zákona nebo rozhodnutí úřadu.
- **Ekonomické nástroje –** nástroje ovlivňující chování znečišťovatelů nepřímo prostřednictvím trhu. Zejména se jedná o nástroje fungující na principu negativních externalit (např. poplatky a daně) a nástrojů představující příspěvky ve formě dotací či daňových úlev.
- **Dobrovolné nástroje** – subjekty mohou při výkonu podnikové činnosti na sebe vzít závazek šetrnějšího přístupu k životnímu prostředí, než vyžadují právní normy. Jedná se například o ekoznačení, čistší produkce, systémy environmentálního řízení podniku.
- **Informační nástroje** – řadí se mezi nástroje informačního charakteru, který představuje registry (například Integrovaných registr znečišťování). A dále též nástroje výchovně-vzdělávacího charakteru.
- **Organizační a institucionální nástroje** - představují systém právních norem a koncepčních dokumentů uplatňovaných v ochraně ŽP [6].

2.3 Region a jeho vymezení

Jakákoliv úvaha týkající se problematiky regionálního rozvoje a regionálního růstu, vyžaduje nejdříve vymezit a definovat pojem region.

Pojem region pochází z latinského slova regio, které se užívalo jako označení spravovaného kraje. Zákon č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje, definuje region jako územní celek, který je vymezený pomocí administrativních hranic krajů, okresů a správních obvodů obcí či sdružení obcí, jehož rozvoj je podporován.

Tento zákon pro potřeby spojené s koordinací a realizací hospodářské a sociální soudržnosti definuje regiony soudržnosti, které odpovídají úrovni NUTS II a jsou tvořeny jedním až třemi kraji [24].

Stejný zákon definuje i regiony se soustředěnou podporou státu, které se dělí na strukturálně postižené regiony, hospodářsky slabé regiony a venkovské regiony. Tyto regiony jsou vymezeny ve Strategii regionálního rovoje na úrovni okresů. Nicméně ve strukturální a regionální politice EU se v rámci iniciativ států začaly užívat podobné pojmy pro úroveň NUTS II [8].

V publikacích bývá pojem region definován různým způsobem. Správnost definice regionu je dána tím, pro jaký účel je používán. Nicméně společným znakem všech definic je, že region je určitá jednotná geografická oblast a na tuto oblast jsme schopni nahlížet jako na jeden objekt. Jedná se o určité území vymezené na základě společných kritérií.

Způsob, jakým je region vymezen se označuje jako tzv. regionalizace. Obecně se rozlišují dva způsoby regionalizace. Prvním způsobem je vytyčení regionu jako území vyznačující se určitými znaky (např. podle HDP/obyvatele, míry nezaměstnanosti a jiné.) Toto vytyčení je tzv. homogenní region. Druhým způsobem regionalizace je tzv. funkční vymezení. Funkční vymezení je založeno na sledování ekonomických vazeb mezi jednotlivými subjekty v území. Vytyčuje region jako území, kde jsou vazby mezi subjekty intenzivní v rámci regionu a méně intenzivní mimo tento region. Podle těchto zmíněných způsobů vymezení regionu, se tyto regiony nazývají deskritpní regiony [5].

Při tradičnímu rozlišování regionů se vedle deskritpitvních regionů používá také pojem normativní regiony. Tyto regiony vznikají politickým rozhodnutím na základě požadavků legislativy nebo exekutivy. Do této skupiny patří administrativně-správní jednotky a nejrůznější plánovací regiony nebo regiony se soustředěnou podporou (podpůrné regiony) vymezující na základě společných strukturálních problémů [52].

Regiony soudržnosti ČR

Mezi jednotlivými regiony soudržnosti, s výjimkou Prahy, neexistovaly na počátku 90. let výrazné ekonomické rozdíly, které by zásadním způsobem určovaly možnosti jejich dalšího rozvoje. Poté se však začaly prosazovat faktory, jejichž působení přispívá k odlišnosti hospodářské výkonnosti regionů. Především jde o faktory hierarchie a polohy sídel, odrážející rozdílnou atraktivitu a dostupnost regionů [3].

Regiony soudržnosti byly vytvořeny, aby v rámci Evropské unie bylo dosaženo srovnatelnosti jednotlivých statistických celků. V ČR tedy máme 8 regionů soudržnosti a platí pro ně hranice minimálně 800 tisíc a maximálně 3 miliony obyvatel.

Tím, že ČR vstoupila do Evropské unie, otevřela se cesta pro čerpání finančních prostředků pro rozvoj jednotlivých regionů. Regiony v programovém období 2007 – 2013 mohly čerpat finanční prostředky na základě regionálních operačních programů (ROP), které měly za cíl snížit meziregionální rozdíly a podpořit potenciál daného regionu. Právě kvůli čerpání finančních prostředků byly zřízeny regionální Rady regionů soudržnosti, které mají za úkol administrovat finanční prostředky strukturálních fondů EU.

2.4 Rozvoj regionu

Je důležité zmínit, že regionální rozvoj nelze chápat pouze jako synonymum ekonomického rozvoje v rámci definovaného souboru regionů. Ale jako širší pojmovou kategorii zahrnující tři hlavní vzájemně provázané strukturální komponenty společenských systémů – ekonomickou, sociální a environmentální. Vztahy těchto komponent jsou značně diverzifikované a v řadě případů i protichůdné. Zejména v případě vztahu ekonomické a environmentální, tyto komponenty nabývají vztahy

často kontroverzní podoby neboť obvyklým vedlejším produktem ekonomického růstu je zhoršování kvality životního prostředí.

Z pohledu naplňování hlavního cíle regionální politiky, mezi které se řadí harmonizace regionálních podmínek společenského rozvoje nebo snižování rozdílů v ekonomické úrovni regionů, tato protichůdnost v prostorovém vyjádření obecně znamená, že ekonomicky nejvíce rozvinutých regionů je naléhavost řešení environmentálních problémů výrazně vyšší než v ekonomicky méně rozvinutých regionech. Optimalizaci vazeb mezi stanovenými cíli hospodářské a environmentální politiky lze zabezpečit na základě použití principu integrace environmentální politiky do sektorových politik. V této oblasti je za účinný nástroj považován zejména posuzování vlivů odpovídajících programů, plánů, strategií a koncepcí na životní prostředí prostřednictvím metody SEA [52].

2.5 Financování regionu

Aby mohlo dojít k regionálnímu rozvoji či růstu, je zapotřebí získání finančních prostředků. Ty mohou regiony čerpat z vlastních zdrojů, z místních rozpočtů, ale ve většině případů je zapotřebí vyšší sumy peněz. Regiony proto využívají podpor ze státních fondů ČR a fondů EU.

V následující části „Financování ŽP ze zdrojů EU“, je již uvedeno, jakým způsobem mohou regiony ČR čerpat finanční prostředky ze zdrojů Evropské unie. Zde jsou podrobně uvedeny programy a fondy EU, také je zde charakterizováno nové programové období 2014-2020. Další část „Financování ŽP ze zdrojů ČR“ se již týká financování v rámci České republiky. Největší pozornost je zde věnována Státnímu fondu životního prostředí ČR.

2.5.1 Financování ŽP ze zdrojů EU

Evropská unie se snaží svými politikami a dalšími činnostmi podporovat hospodářskou, sociální soudržnost a solidaritu mezi členskými státy prostřednictvím finančních prostředků. V rámci podpory ochrany životního prostředí poskytuje finanční prostředky prostřednictvím Regionálních operačních programů (ROP). Regiony také

mohou využít programu LEADER zaměřeného na rozvoj venkova a dále mohou čerpat i z prostředků zaměřených na jednotlivá hospodářská odvětví. Na životní prostředí a jeho kvalitu je zaměřen specifický program - Operační program Životní prostředí. Tento program je financován z Fondu soudržnosti a Evropského fondu pro regionální rozvoj. Dalším zdrojem pro podporu ochrany životního prostředí je komunitární program LIFE, který je dále podrobně uveden v teoretické části včetně jeho financování.

- **Regionální operační programy**

Regionální operační programy (ROP) přispívají ke snížení meziregionálních rozdílů a podporují potenciál daného regionu. Skládají se z několika tematických oblastí s cílem zvýšit konkurenceschopnost regionů, zrychlit jejich rozvoj a zvýšit atraktivity regionu pro investory. V oblasti cíle Konvergence bylo pro období 2007 – 2013 připraveno 7 regionální operačních programů pro celé území ČR kromě Hlavního města Prahy.

Každý ROP je řízen samostatně regionální Radou regionu soudržnosti. Regionální operační programy jsou typem programových dokumentů, které se vztahují pouze na určité území ČR. Z fondů EU bylo pro ně vyčleněno 4,6 miliard eur, ze kterých mohly být financovány následující projekty – Dopravní dostupnost a obslužnost, Rozvoj území, Regionální rozvoj podnikání, Rozvoj cestovního ruchu [46].

Žadateli pro čerpání finančních prostředků mohou být kraje, obce, svazky obcí, organizace zřizované nebo zakládané kraji či obcemi. Dále také církevní právnické osoby, školy, zdravotnická zařízení, nestátní neziskové organizace, podnikatelské subjekty, profesní organizace, občané a další [16].

V rámci programového období 2014-2020 dojde ke zrušení současných 7 ROP a vznikne Integrovaný regionální operační program (IROP). Řídícím orgánem bude Ministerstvo pro místní rozvoj. Prioritou IROP je umožnění vyváženého rozvoje území, zlepšení veřejných služeb a veřejné správy. Dále zajištění udržitelného rozvoje v obcích, městech a regionech [42].

➢ Tématické operační programy

V rámci minulého programového obodobí 2007-2013 bylo ustanoveno 8 tématických operačních programů (OP). V novém programovacím období se počet OP nezměnil.

Programovací obodí 2007-2013

- OP Doprava
- OP Životní prostředí
- OP Podnikání a inovace
- OP Výzkum a vývoj pro inovace
- OP Lidské zdroje a zaměstnanost
- OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost
- Integrovaný operační program
- OP Technická pomoc [45]

Programovací období 2014-2020

- OP Doprava
- OP Životní prostředí
- OP Podnikání a inovace pro konkurenceschopnost
- OP Výzkum, vývoj a vzdělávání
- OP Zaměstnanost
- Integrovaný operační program
- OP Praha – pól růstu ČR
- OP Technická pomoc [4]

V rácmi diplomové práce nás, ale nejvíce zajímá **Operační program Životní prostředí (OPŽP)**. Tento program byl schválen Evropskou komisí 20. prosince 2007. V období 2007-2013 poskytoval z Fondu soudržnosti a Evropského fondu pro regionální rozvoj 4,92 miliard eur, což představuje téměř 18,4 % veškerých prostředků určených z fondů EU pro ČR. Z prostředků státního rozpočtu a Státního fondu životního prostředí ČR nabízí dalších více než 300 milionů eur.

Cílem tohoto programu v obodbí 2007-2013 byla ochrana a zlepšování životního prostředí a tím i zdraví obyvatelstva. Zlepšení stavu vod, půd, ovzduší a také se zaměřoval na problematiku odpadů a průmyslového znečištění. Dále podporoval využívání obnovitelných zdrojů energie a budování infrastruktury pro environmentální osvětu.

OP Životní prostředí zahrnoval v programovém období 2007-2013 osm prioritních os, které rozdělovaly program na celky, a ty byly dále konkretizovány

prostřednictvím tzv. oblastí podpory nebo také ještě podoblastí podpory. Ty vymezují typy projektů, které mohou být v rámci příslušné prioritní osy podpořeny [43].

Prioritní osy OPŽP programovací obodobí 2007-2013

1) Zlepšování vodohospodářské infrastruktury a snižování rizika povodní
2) Zlepšování kvality ovzduší a snižování emisí
3) Udržitelné využívání zdrojů energie
4) Zkvalitnění nakládání s odpady a odstraňování starých ekologických zátěží
5) Omezování průmyslového znečištění a snižování environmentálních rizik
6) Zlepšování stavu přírody a krajiny
7) Rozvoj infrastruktury pro environmentální vzdělávání, poradenství a osvětu
8) Technická pomoc [43].

Cíle programu v programovém období 2014-2020

Operační program Životní prostředí pro období 2014-2020 svým zaměřením navazuje na předešlé období 2007-2013. Využívá tak získaných zkušeností, které směřují k nastavení efektivního a kvalitního systému podpory ochrany životního prostředí.

Na základě analýz dosavadního vývoje a současného stavu ŽP v ČR byl stanoven návrh následujících prioritních os:

1) Zlepšování kvality vod a snižování rizika povodní,
2) Zlepšování kvality ovzduší v lidských sídlech,
3) Odpady a materiálové toky, ekologické zátěže a rizika,
4) Ochrana a péče o přírodu a krajinu,
5) Energetické úspory,
6) Technická pomoc [44].

Žádost o dotace z OPŽP

Žadateli o dotaci na ekologické projekty mohou být obce, města, organizace státní správy a samosprávy, právnické a fyzické osoby, neziskové organizace výzkumné a vědecké ústavy. Žádosti na podporu mohou podávat pouze v rámci výzvy, které jsou vyhlášené pro danou oblast podpory. Co se týká výše podpory, ta může dosahovat až 90 % z celkových způsobilých výdajů na projekt. Podmínkou ovšem je veřejné spolufinancování a dále projekty mohou být omezeny minimální hranicí nákladů, která se liší na základě druhu projektu. Uchazeči o dataci mohou již v průběhu realizace projektu čerpat finanční podporu na neuhrazené faktury [32].

- **Program LEADER**

Program LEADER ČR využívá finanční prostředky ze státního rozpočtu na základě zákona o státním rozpočtu ČR na příslušný rok. Prostředky jsou určeny místním akčním skupinám (místním partnerstvím venkovských území) na realizaci Záměru místní akční skupiny. To znamená, že místní akční skupiny si mohou na svém území působnosti vybírat projekty konečných příjemců podpory. Tyto projekty konečných příjemců podpory musí být v souladu se Záměrem místní akční skupiny.

Tento program se zaměřuje na zlepšení organizačních schopností subjektů působících ve venkovských územích., na nové formy zlepšování kvality života ve venkovských oblastech, posílení ekonomického prostředí a zhodnocení přírodního a kulturního dědictví [10].

V programovém období 2007-2013 byly na financování projektů zaměřených na rozvoj venkova v zemích Evropské unie určeny prostředky z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova. V uvedeném období byl program Leader uplatňován jako součást hlavních programových dokumentů jednotlivých členských států EU podporovaných z EAFRD. Takovým dokumentem je v naší republice Program rozvoje venkova ČR [50].

Státní zemědělský intervenční fond

Státní zemědělský intervenční fond (SZIF) je zprostředkovatelem finanční podpory z EU a národních zdrojů. Dotace z EU jsou v rámci společné zemědělské politiky poskytovány z Evropského zemědělského záručního fondu, z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova, a také z Evropského rybářského fondu.

V rámci společné zemědělské politiky se v EU uplatňují tři zásady - společný trh pro zemědělské produkty při společných cenách, zvýhodnění produkce ze zemí Unie na úkor vnější konkurence a finanční solidarita - financování ze společného fondu, do něhož všichni přispívají.

Pilířem poskytovaných finančních podpor jsou přímé platby vyplácené na hektar obhospodařované plochy. Velké možnosti pro zemědělství představuje Program rozvoje venkova, který byl spuštěn v roce 2007 [47].

- **Komunitární program LIFE**

Pro období 2014-2020 bylo rozhodnuto o integrovaném přístupu k financování životního prostředí finančním nástrojem úzce zaměřený na životní prostředí – program LIFE. Program LIFE nahradil dříve používané programy a to Forest Focus, NGO Programme, Urban Programme, LIFE Programme (Nature, Environment, Third countries) a General fund supporting policy development and policy implementation a LIFE +. Program LIFE+ byl finančním nástrojem Evropské komise pro oblast životního prostředí v období 2007-2013.

Program LIFE je uskutečňován v rámci dvou na sebe navazujících víceletých pracovních období. Skládá se z Podprogramu pro životní prostředí a Podprogramu pro oblast klimatu. Každý podprogram se člení na tři pilíře. Program LIFE sdružuje zdroje a odborné zkušenosti, poskytuje základnu pro přípravu a výměnu osvědčených postupů a znalostí pro zlepšení stavu v prioritních oblastech daných Evropskou unií. Specifické cíle jednotlivých podprogramů jsou definovány v Nařízení Evropského parlamentu a Rady EU č. 1293/2013 ze dne 11. prosince 2013. Určují zásadní cíle, priority, oblasti a typy podporovaných činností, jejich očekávané výsledky i maximální míru kofinancování. Pro období 2014–2017 se v rámci Podprogramu pro životní prostředí stanoví výpočet alokací pro jednotlivé členské státy. Během dalších tří let v období 2017–2020 bude od indikativních alokací zcela upuštěno [25].

Finanční prostředky vyčleněné na implementaci programu LIFE na období 2014-2020 činí 3 456, 655 mil. EUR, mezi podprogramy jsou rozděleny následovně:

- Podprogram pro ŽP 2 592 491 250 EUR
- Podprogram pro oblast klimatu 864 163 750 EUR

Financování projektů v rámci programu LIFE je realizováno formou grantů, veřejných zakázek či příspěvkem do finančních nástrojů. Pomocí grantů mohou být financovány pilotní projekty a demonstrační projekty, projekty využívající osvědčené postupy, integrované projekty, projekty technické pomoci, přípravné projekty a informační projekty.

Žádosti jsou předkládány přímo Evropské komisi. Národní kontaktní místo, kterým je Ministerstvo životního prostředí, se podílí na nastavení víceletých programových období a poskytuje českým žadatelům konzultace při přípravě projektových návrhů [25].

Projekty LIFE + spolufinancované Ministerstvem životního prostředí

- Jednotný informační a komunikační systém ochrany přírody v NUTS II Moravskoslezsko (INFOMS)
- Integrovaná ochrana vzácných druhů motýlů nelesních stanovišť v ČR a na Slovensku (MOTÝLI)
- Regionální energetická politika založená na interaktivní mapě obnovitelných zdrojů (RESTEP)
- Inovativní metody monitorování emisí z naftových motorů v reálném městském provozu (MEDETOX)
- Obnova lučních a říčních biotopů v EVL Krkonoše: budoucnost smilkových trávníků, hořečku českého a vranky (CORCONTICA) [26].

➢ Financování regionálního rozvoje pro období 2014 - 2020

Přípravy programového období 2014-2020 probíhaly v České republice již od roku 2010. V čele příprav stojí Ministerstvo pro místní rozvoj (MMR). Pro Českou republiku je vyčleněná částka cca 20,5 mld. €, která bude ještě upřesněna.

Jedněmi z nejvýznamnějších kapitol evropského rozpočtu v nadcházejícím programovém období budou i ty, jež obsahují fondy zaměřené na podporu politiky soudržnosti, politiky rozvoje venkova a Společné námořní a rybářské politiky. Tyto fondy se souhrnně budou nazývat „Evropské strukturální a investiční fondy“ (ESIF). Jedná se o dva strukturální fondy: Evropský fond pro regionální rozvoj (ERDF/EFRR), Evropský sociální fond (ESF), dále o Fond soudržnosti (CF/FS), Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova (EAFRD/EZFRV) a Evropský námořní a rybářský fond (EMFF/ENRF). Náplň těchto fondů se oproti předcházejícímu programovému období 2007-2013 svým zaměřením příliš nemění [19].

Evropský fond pro regionální rozvoj

Evropský fond regionálního rozvoje byl zřízen v říjnu roku 1972 na základě myšlenky zřízení fondu, který by vyrovnával rozdíly mezi regiony. Finance fondu měly sloužit jako podpůrná intervence k prostředkům členských států.

Činnost fondu je úzce specifikována ve vztahu k jednotlivým cílům. V oblasti Cíle – Konvergence podporuje fond udržitelný a místní hospodářský rozvoj a zaměstnanost. Je zde stanoveno 11 priorit, mezi které se řadí i priorita životního prostředí včetně vodního hospodářství, odpadového hospodářství, sanace zamořených oblasti, podpora biodiverzity, zmírnění následků změn klimatu, investice do oblastí NATURA 2000 [2].

V programovacím období 2014-2020 bude ERDF zaměřen na podporu produktivních investic malé a střední podniky, budování infrastruktur pro základní služby občanům a podnikatelům, investice do výzkumu a vývoje, do zajištění vnitřního potenciálu regionů a pro vytváření sítí, spolupráce a výměnu zkušeností [19].

Fond soudržnosti

Fond soudržnosti neboli Kohezní fond, zřízený v roce 1994, finančně přispívá k realizaci projektů v oblasti posilování hospodářské a sociální soudržnosti Společenství v zájmu podpory udržitelného rozvoje. Fond již od počátku své existence poskytoval finanční podpory na projekty budování infrastruktury v oblasti životního prostředí a dopravy [18].

Pro období 2014-2020 bude FS zacílen na investice do infrastruktury v oblastech ŽP a dopravní infrastruktury evropského významu, a efektivního využívání energie [19].

Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova

Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova je finanční nástroj, který nepatří mezi strukturální fondy EU a nespadá tak do politiky hospodářské a sociální soudržnosti. Patří do společné zemědělské politiky EU. Prostředky z tohoto fondu slouží ke zvýšení konkurenceschopnosti zemědělství, potravinářství, lesnictví a k rozvoji venkovských oblastí. V České republice jsou z něj hrazeny projekty předložené do tzv. Programu rozvoje venkova ČR. Řídícím orgánem je Ministerstvo zemědělství ČR [40].

V rámci období 2014-2020 má EARDF za cíl porporovat konkurenceschopnosti zemědělství, udržitelné nakládání s přírodními zdroji a vyvážený rozvoj venkovských území [19].

Evropský sociální fond

Tento fond se řadí mezi nejdůležitější nástroje v oblasti intervencí orientovaných na lidské zdroje, zejména se jedná o mladé, ale i starší pracovní síly a nezaměstnané. ESF byl založen již v roce 1957 s cílem snižovat nezaměstnanost a zelšpti fungování trhu práce [2].

V obodobí 2014-2020 bude ESF zaměřen na podpoření vysoké úrovně zaměstnanosti, mobilitu pracovních sil. Dále bude povzbuzovat k vyšší úrovni vzdělávání, podporovat rovnost pohlaví, rovné příležitosti, nediskriminaci a také podpoří sociální začleňování a boj s chudobou [19].

Evropský námořní a rybářský fond

V rámci období 2014-2020 bude tento fond zaměřen na podporu akvakultury, která bude konkurenceschopná a sociálně i environmentálně udržitelná, a podpoří rozvoj území [19].

V následujícím programovém období 2014-2020 dojde v rámci financování regionálního rozvoje k několika novinkám oproti předcházejícímu programovému období, například se jedná o:

- snížení počtu cílů na 2 (Investice pro růst a zaměstnanost a Evropská územní spolupráce);
- vyčlenění 3 kategorií regionů podle parametrů jejich ekonomické výkonnosti;
- vyšší měřitelnost přínosu podpořených operací (důraz na plnění stanovených indikátorů);
- finanční závislost na rychlosti a kvalitě čerpání (výkonnostní rámec);
- znovuzavedení pravidla N+3 pro časovou způsobilost výdajů;
- vyšší míra uplatnění územně specifického přístupu a využití integrovaných nástrojů;
- vyšší míra uplatnění finančních nástrojů na úkor dotací;
- zpřísnění pravidel pro vyplácení záloh členským státům [19].

➢ Regionální politika v programovém období 2014 -2020

Regionální politika EU, nazývaná také jako politika hospodářské a sociální soudržnosti (HSS) či kohezní politika, je odrazem principu solidarity uvnitř Evropské unie. Bohatší státy přispívají na rozvoj chudších států a regionů, aby se zvýšila kvalita života obyvatel celé Evropské unie. Cílem HSS je podporovat udržitelný rozvoj ekonomických činností, vysokou úroveň zaměstnanosti, ochranu a zlepšování životního prostředí na území EU [41].

Politika soudržnosti pro období 2014-2020 umožní investovat až 351,8 miliardy EUR do evropských regionů, měst a reálné ekonomiky. Bude představovat hlavní investiční nástroj k dosažení cílů strategie Evropa 2020, mezi které patří tvorba pracovních míst, boj proti změně klimatu, řešení energetické závislosti, omezení chudoby a sociálního vyloučení. Důležité bude v tomto směru zacílení Evropského fondu pro regionální rozvoj, který se bude soustřeďovat na podporu malých a středních podniků, kde by se během sedmi následujících let měly dostupné prostředky zdvojnásobit ze 70 na 140 miliard EUR. Patrná bude výraznější zaměření na výsledky

a v rámci všech evropských strukturálních a investičních fondů se uplatní nová výkonnostní rezerva, která by měla fungovat jako pobídka k provádění kvalitních projektů [12].

2.5.2 Financování ŽP ze zdrojů ČR

Financování životního prostředí v České republice je uskutečňováno zejména pomocí státního rozpočtu a státních fondů, respektive se jedná o financování Státním fondem životního prostředí a do roku 2005 Fondem národního majetku České republiky. Tyto centrální finanční zdroje řeší především problémy přesahující regionální rámec, a to z celostátního pohledu, nebo ve vztahu k mezinárodním úmluvám.

Po zaniknutí Fondu národního majetku zbylé kompetence a prostředky nyní spravuje Ministerstvo financí (MF). Fond národního majetku hrál důležitou roli při úhradě nákladů na odstraňování starých ekologických zátěžích na privatizovaném majetku.

Státní rozpočet financuje aktivity spojené s ochranou životního prostředí prostřednictvím dotací či návratné finanční výpomoci (bezúročné půjčky). Mezi nejvýznamnější položky kryté ze státního rozpočtu patří environmentální výdaje na biodiverzitu a ochranu krajiny. Dále pak výdaje na vodní hospodářství, jedná se o podporu výstavby čistíren odpadních vod, kanalizací, systémů zásobování pitnou vodou, obnově vodních toků apod.

V rámci Státního fondu životního prostředí, mohou regiony čerpat prostředky z národních programů, programu Nová zelená úsporám 2012 či Švýcarských fondů.

Vedle zmíněných centrálních zdrojů využívá ČR k ochraně ŽP rozpočty jednotlivých obcí a krajů. Jedná se o tzv. územní rozpočty. Tyto místní rozpočty jsou zaměřené především na řešení lokálních problémů [49], [51].

Další možností při financování regionu ze zdrojů ČR jsou regionální programy podpory Ministerstva pro místní rozvoj (MMR). Problematika je charakterizována v podkapitole „Financování regionu z národních zdrojů“. Prostřednictvím těchto regionálních programů může státní správa pozitivně ovlivňovat území znevýhodněných, strukturálně či jinak postižených regionů. Programy díky své cílenosti a územní

koncentraci mohou pomoci zmírňovat regionální disparity a účinně tak přispívat k vyváženému rozvoji [23].

➢ Financování regionů z národních zdrojů

Cílem státních programů regionálního rozvoje je podpora procesů, které vedou ke zvýšení celkové výkonnosti ekonomiky. Tato podpora má vést ke vzniku nových pracovních příležitostí, posílení kvality života, aktivizaci spolkové činnosti a zachování tradic v malých obcích [23].

V rámci pdopory MMR byly pro rok 2014 vyhlášeny např. následující podpogramy:

- **Obnova obecního a krajského majektu po živelných pohromách v roce 2014** - dotace slouží k rekonstrukci nebo opravě obecního a krajského majetku postiženého živelní nebo jinou pohromou v roce 2014 [20].
- **Podpora rozvoje pracovních příležitostí na území Ústeckého a Moravskoslezského kraje** – podprogram je zaměřen pouze na zmíněné dva kraje s cílem vytvoření podmínek pro zřízení nových pracovních míst. Dále snížit nezaměstnanost a zároveň zvýšit tak jejich hospodářskou výkonnost [21].
- **Podpora obnovy a rozvoje venkova 2014** - cílem této podpory je formou dotace podpořit obnovu a rozvoj venkovských obcí. Podprogram předpokládá spolupráci obyvatel, občanských spolků a sdružení při obnově jejich obce v souladu s místními tradicemi [22].

➢ Státní fond životního prostředí ČR

Státní fond životního prostředí České republiky (dále jen Fond) hraje důležitou roli mezi ostatními nástroji politiky životního prostředí. Jedná se o specificky zaměřenou instituci, která se řadí mezi významný finanční zdroj při zlepšování stavu a ochraně ŽP. Je jedním ze základních nástrojů pro plnění závazků vyplývajících z mezinárodních úmluv o ochraně ŽP, závazků vyplývajících ze členství EU, Státní politiky ŽP.

Tento fond vznikl spojením Fondu ochrany ovzduší, Státního fondu vodního hospodářství a zahrnul i příjmy Státního fondu pro zúrodnění půdy. Státní fond životního prostředí (SFŽP) upravuje zákon č. 388/1991 Sb., na který navazují prováděcí předpisy, mezi které patří Statut Fondu, Jednací řád Rady Fondu, Směrnice Ministerstva životního prostředí o poskytování finančních prostředků z Fondu a Přílohy Směrnice, které upravují podmínky pro poskytování podpory pro příslušné období.

V současné době stojí v čele Petr Valdman, který byl jmenovaný na post ředitele, ministrem životního prostředí Richardem Brabcem k účinnosti 1. března 2014.

Státní fond ŽP je také jedním ze základních ekonomických nástrojů pro plnění Státní politiky ŽP, závazků vyplývající z mezinárodních smluv o ochraně ŽP a závazků vyplývajících ze členství EU. Fond je rovněž zprostředkujícím orgánem pro část Operačního programu Infrastruktura a od roku 2007 pro Operační program Životní prostředí [37].

Na základě § 3 a § 4 zákona č. 388/1991 Sb., o Státním fondu životního prostředí ČR, poskytuje přímou a nepřímou finanční podporu, a to formou dotace, subvence, půjčky, převzetí závazku či poskytuje další pomoc fyzickým a právnickým osobám. Předmětem podpory jsou opatření podle programů vyhlašovaných MŽP v oblasti:

- ochrany vod,
- ochrany ovzduší a snižování emisí,
- ochrany přírody, krajiny, ochrany půdy, využívaní přírodních zdrojů,
- nakládání s odpady a odstraňování ekologických zátěží,
- technologií a výrobků,
- využití obnovitelných zdrojů energie,
- omezování průmyslového znečištění a snižování environmentálních rizik,
- rozvoj infrastruktury pro environmentální vzdělávání a osvětu, jak u národních programů, tak u FS, OPI, OPŽP, Švýcarských fondů, a to buď z národních zdrojů, nebo ze zdrojů EU za spoluúčasti fondu a Švýcarska [37], [49].

Příjmy SFŽP

Příjmy Fondu jsou tvořeny především poplatky a pokuty za znečišťování životního prostředí a čerpání přírodních zdrojů. Jedná se o poplatky za vypouštění odpadních vod, odvody za odnětí půdy, poplatky za znečištění ovzduší, poplatky za ukládání odpadů. Mezi další příjmy patří splátky poskytnutých půjček a jejich úroků. Tyto příjmy nejsou součástí státního rozpočtu České republiky, a proto o jejich použití rozhoduje ministr životního prostředí na základě doporučení poradního orgánu – Rady Fondu [37], [49].

Výdaje SFŽP podle složek životního prostředí

Jak již bylo uvedeno, Státní fond životního prostředí ČR, poskytuje finanční prostředky na ochranu životního prostředí na základě dotací nebo bezúročných půjček. V následující tabulce 1 jsou zobrazeny výdaje fondu do jednotlivých složek životního prostředí za rok 2000 až 2012. Údaje z roku 2013 nejsou k dispozici.

Od roku 2009 se mezi výdaji uvádějí i údaje týkající se programu Zelená úsporám. Výdaje na OPŽP jsou zahrnuty v jednotlivých částkách složek životního prostředí, tedy především ve vodě, ovzduší, odpadů a péče o krajinu.

Tabulka 1: Výdaje SFŽP dle jednotlivých složek ŽP v mil. Kč – 2000 až 2012

Rok	Voda	Ovzduší	GIS - Zelená úsporám	Odpady	Péče o krajinu	Ostatní + KF	Freony	Celkem
2000	1 129,5	1 192,1	x	290,8	187,9	99,5	0,0	**2 899,8**
2001	1 604,3	1 551,8	x	361,7	180,2	102,0	2,4	**3 802,4**
2002	1 973,4	1 519,2	x	303,2	323,5	106,3	16,6	**4 242,2**
2003	2 689,6	1 115,3	x	574,2	256,3	126,4	8,2	**4 770,0**
2004	2 032,5	1 024,9	x	524,4	493,9	148,5	9,0	**4 233,2**
2005	1 988,5	678,7	x	247,4	349,6	155,7	64,1	**3 484,0**
2006	1 449,3	402,7	x	134,2	276,0	156,1	25,4	**2 443,7**
2007	995,8	168,4	x	131,5	270,4	181,8	x	**1 747,9**
2008	1 234,6	230,3	x	114,2	179,0	233,8	3,7	**1 995,6**
2009	540,8	360,6	3,3	123,5	184,8	553,0	7,3	**1 773,3**
2010	536,7	147,8	1 998,8	230,0	340,2	697,7	0,3	**3 951,5**
2011	636,6	171,2	8 600,2	197,4	328,8	590,6	0,4	**10 525,2**
2012	817,2	116,1	9 108,1	180,3	201,6	486,6	x	**10 909,9**

Zdroj: Statistická ročenka životního prostředí 2013

Jak je z tabulky 1 patrné, nejvyšší objem finančních prostředků byly vynaloženy do oblasti ochrany vod a ovzduší v letech 2000 – 2006. Největší výdaje jsou realizované do roku 2004 a poté se postupně snižují. Tyto výdaje vznikly především proto, že v té době se Česká republika chystala na vstup do EU a musela tak přijmout určité normy týkající se životního prostředí. V dalším programovacím období 2007 až 2013 jsou znatelné vysoké výdaje díky programu Zelená úsporám. Nicméně výdaje do jednotlivých složek životního prostředí již nejsou tak vysoké jako v předešlých letech. Může za to i skutečnost, že životní prostředí České republiky se oproti 90. létům minulého století značně zlepšilo.

Poslání SFŽP

Jak již bylo zmíněno, Státní fond životního prostředí ČR je instituce, která se zabývá ochranou životního prostředí a její další činnost spočívá především v následujících aktivitách:

- Přijímání žádostí o podporu na projekty, které zlepšují životní prostředí a s tím nabízejí i konzultační a poradenskou činnost.
- Dále vyhodnocuje žádosti a připravuje návrhy pro jednání Rady Fondu a Rozhodnutí ministra.
- Rovněž vede smluvní agendu pro poskytování podpor, agendu smluvního ručení za poskytované půjčky.
- Uvolňuje finanční prostředky příjemcům podpory a průběžně sleduje účel použití prostředků.
- A v poslední fázi vyhodnocuje využití poskytnutých prostředků a dosažených ekologický efektů, případně stanovuje sankce při nedodržení smluvních podmínek pro poskytnutí podpory nebo porušení roztočových pravidel [37].

Od roku 2001 do 30. dubna 2004 byl Státní fond životního prostředí ČR implementační agenturou pro realizaci projektů ISPA. ISPA - nástroj předstupních strukturálních politik (Instrument for Structural Policies for Pre-accession) byl určen jako nástroj pro sektor dopravy a životního prostředí v kandidátských zemích EU. Fond zastřešoval administrativně veškeré projekty ISPA s výjimkou dvou projektů, kde je

jako implementační agentura ustanoveno Centrum pro regionální rozvoj. Projekty byly předkládány žadateli z veřejného sektoru a celkové náklady na realizaci projektu nemohly být nižší než 5 milionů eur, kromě projektů technické asistence.

Prvního května 2004, kdy se ČR stala členem EU, vznikl České republice nárok čerpání finančních prostředků z Fondu soudržnosti (FS). Jelikož žádný z projektů ISPA nebyl dokončen ke dni vstupu ČR do Evropské unie, byly projekty od 1. května 2004 převedeny na projekty FS. Státní fond ŽP byl ustanoven jako realizační orgán pro sektor životního prostředí. Projekty jsou předkládané žadateli z veřejného sektoru, kde celkové náklady na realizaci nesmí být nižší než 10 milionů eur. Projekty FS jsou určeny na podporu v oblasti životního prostředí a dopravy [54].

Státní fond životního prostředí ČR poskytuje žadatelům dotace z několika dotačních programů. Tyto programy se liší zdroji, ze kterých jsou financovány a cílovou skupinou, pro kterou jsou určeny. Fond poskytuje dotace žadatelům z následujících dotačních programů:

- Operační program Životní prostředí
- Nová zelená úsporám 2012
- Národní programy
- Švýcarské fondy [37].

➢ Nová zelená úsporám 2013

Program Zelená úsporám byl představen 7. dubna 2009 tehdejším ministrem životního prostředí Martinem Bursíkem. Příjem žádostí o podporu z tohoto dotačního programu byl zahájen 22. dubna 2009 [48].

Tento dotační program se zaměřoval na podporu instalací zdrojů na vytápění s využitím obnovitelných zdrojů energie, ale také na investice do energetických úspor při rekonstrukcích i v novostavbách. V tomto programu bylo podporováno zateplování rodinných domů a bytových domů, náhrada neekologického vytápění za nízkoemisní zdroje na biomasu a účinná tepelná čerpadla, instalace těchto zdrojů do

nízkoenergetických novostaveb, instalace solárně termických kolektorů a také výstavba v pasivním energetickém standardu.

Česká republika získala finanční prostředky pro tento dotační program zejména prodejem emisních kreditů Kjótského protokolu o snižování emisí skleníkových plynů [53].

Dne 29. října 2010 došlo k přerušení dotačního programu za účelem kontroly a vyhodnocení žádosti, kterých bylo více, než se původně předpokládalo. Následující rok se dotační program opět rozjel a roku 2012 skončil definitivně. Po jeho ukončení začalo plánování nového programu a na základě toho vznikl program Nová zelená úsporám 2013.

Program Nová zelená úsporám administrovaný Státním fondem životního prostředí ČR se zaměřuje na úspory energie a obnovitelné zdroje energie v rodinných domech. Dalším jeho cílem je v letech 2013 až 2020 poskytovat finanční podporu pro novostavby budov určených pro bydlení i pro veřejné stavby [48].

Žadateli o podporu jsou vlastníci a stavebníci rodinných domů - fyzické, tak právnické osoby, bytová družstva, společenství vlastníků bytových jednotek, města a obce.

Cílem tohoto programu je zlepšení životního prostředí snížením emisí skleníkových plynů na základě snížení energetické náročnosti budov a podpory výstavby domů s nízkou energetickou náročností a efektivním využitím zdrojů energie. Dále má také za cíl zlepšení podmínek bydlení a vytvoření nebo udržení 30 000 pracovních míst [31].

Tento dotační program byl představen vládě v květnu 2013 ministrem Tomášem Chalupou. Finanční podpora se týká i rekonstruování staveb. Základní podmínkou je docílit energetické úspory.

Rozpočet programu Nová zelená úsporám přesahuje jednu miliardu a je ze zdrojů Státního fondu životního prostředí ČR. V plánu je získat další peníze z dražby emisních povolenek. Tento dotační program pohotově zareagoval i na povodně, které v červnu

2013 zasáhly Českou republiku. Těm, kteří jí byli postižení, mohli žádat o dataci za výhodnějších podmínek [48].

Žádost o dotace z programu Nová zelená úsporám 2013

Žádosti o dotace jsou přijímány pouze elektronicky na základě časově omezených výzev. Žádosti je možné podávat před zahájením, v průběhu nebo i po ukončení realizace podporovaných opatření, která proběhla po 1. 1. 2013. Finanční prostředky tohoto programu musí být vyčerpány do konce roku 2014 [31].

- **Národní programy**

Projekty, jež nelze podpořit z peněz Evropské unie v rámci OPŽP či z programu Nová Zelená úsporám, financuje Státní fond životního prostředí ČR z národních zdrojů, v rámci tzv. národních programů. Podpora je poskytována na základě dotace, půjčky či formy kombinace dotace a půjčky. Podporu poskytuje žadatelům na základě Směrnice MŽP č. 6/2010 o poskytování finančních prostředků ze Státního fondu životního prostředí ČR, která vstoupila v platnost 1. 5. 2010. Podobu a cíl podpory stanoví MŽP v rámci tzv. příloh. Tyto přílohy jsou nedílnou součástí směrnice pro dané období.

Mezi programy MŽP financované z národních zdrojů patří například Program péče o krajinu, Podpora ochrany přirozených funkcí krajiny a další.

Státní fond životního prostředí v současné době poskytuje podstatnou část svých prostředků na kofinancování projektů podporovaných z fondů EU, přitom však i nadále poskytuje podpory v rámci vyhlášených národních programů.

V roce 2013 bylo možné žádat o podporu v rámci národních programů v oblastech: společný program na podporu výměny kotlů, program ochrany ozonové vrstvy Země, dotační program MŽP na pomoc po povodních 2013, program na podporu zajištění monitoringu vod, program na podporu obcí, na jejichž území byl vyhlášen krizový stav v důsledku povodní, program podpory ozdravných pobytů dětí z oblastí se zhoršenou kvalitou ovzduší apod. [38].

Program péče o krajinu

Program péče o krajinu je jedním z programů financovaných z rozpočtu Ministerstva životního prostředí. Poskytuje neinvestiční prostředky až do výše 100 % vynaložených nákladů na vlastní realizaci opatření směřujících k udržení nebo zlepšení stavu ŽP. Zpravidla se jedná o provádění jednorázových, či opakovaných managementových opatření, které vedou k udržení druhové pestrosti a biotopové rozmanitosti. Dotační program se dělí na tři samostatné podprogramy lišící se vzájemné způsobem financování a rozsahem prováděných opatření [13].

Podpora ochrany přirozených funkcí krajiny

Tento národní dotační program Ministerstva životního prostředí, podporuje investiční i neinvestiční záměry realizující adaptační opatření zmírňující dopady klimatické změny na vodní, lesní i mimoletní ekosystémy.

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR a také správa národních parků mohou díky tomuto programu realizovat opatření vyplývající z plánů péče o zvláště chráněná území. Především se jedná o záchranné programy a programy péče pro zvláště chráněné druhy rostlin a živočichů, opatření pro ptačí oblasti. V neposlední řadě tento program slouží k financování monitoringu a podkladových materiálů. Na realizaci je poskytována dotace až do výše 100 % celkových nákladů akce [14].

- **Švýcarské fondy**

Program švýcarsko-české spolupráce byl zahájen 5. června 2009 Ministerstvem financí ČR. Přispívá ke snížení hospodářských a sociálních rozdílů v rámci rozšíření EU. Řídícím orgánem je Ministerstvo financí a implementaci jednotlivých alokací mají na starost příslušná ministerstva. Státní fond životního prostředí České republiky je pověřeným realizátorem.

Program švýcarsko-české spolupráce se zaměřuje na čtyři prioritní oblasti:

- Bezpečnost, stabilita, podpora reforem
- Životní prostředí a infrastruktura
- Podpora soukromého sektoru

- Rozvoj lidských zdrojů a sociální rozvoj

Ministerstvo ŽP je zprostředkujícím subjektem Programu švýcarsko-české spolupráce. Tento program umožnil České republice přijímat do roku 2012 (a s obdobím proplácení v délce 10 let) finanční pomoc Švýcarska ve výši 109,78 milionů švýcarských franků, přibližně 1,744 miliardy korun. Z toho je přibližně 30 milionů franků, tedy půl miliardy korun určeno pro oblast životního prostředí a infrastruktury.

Z regionálního hlediska budou podporovány přednostně projekty především Moravskoslezského, Olomouckého a Zlínského kraje [39].

2.6 Ekonomické souvislosti ochrany životního prostředí

2.6.1 Ochrana ŽP a hospodářský růst

Cílem každé makroekonomické politiky je přiměřený hospodářský růst. Tento růst umožňuje nejen zvyšování materiálních složek životní úrovně, ale i zvýšení nebo udržení zaměstnanosti, lepší možnosti sociálně spravedlivého rozdělování důchodů, úplnější uspokojování hlavních funkcí sátu, mezi které patří zabezpečení obrany, vnitřního pořádku, sociálního zabezpečení, zdravotnictví, školství a jiné.

Hospodářský růst vyjadřovaným ukazatelem HDP, nemusí být totožný s růstem životní úrovně. Zejména se jedná o tyto případy:

1) Některé činnosti nenacházejí svůj adekvátní odraz v ukazateli HDP. V rámci hospodářského růstu může totiž docházet, a také dochází k různým škodám jak finančního, tak i nefinančního charakteru na životním prostředí. Zejména se jedná o škody na zdraví, poškození fauny a flóry, přírodních zdrojů, materiálních výtvorů. Dochází také k narušení klimatu a podnebí. Tyto škody ovšem nesnižují ukazatel HDP, jehož výpočet je suma finančních toků v hospodářství, která proběhne za jeden rok.
2) Některé důsledky znečištění nebo i jiného narušení životního prostředí se dokonce odrážejí v růstu HDP. Plyne to z výše uvedené filozofie výpočtu tohoto

ukazatele, sledujícího finanční toky bez ohledu na to, čím jsou vyvolané. Například růst zdravotních potíží a nemocnosti se může objevit jako přírůstek HDP, přes platy lékařů a přínosy farmaceutických firem. Často se tedy jedná o případy, kdy jsou vynaložené prostředky na odstraňování způsobených ekologických škod.

3) Těžba neobnovitelných přírodních zdrojů také zvyšuje HDP. Tato činnost, která představuje fakticky snižování národního bohatství, by měla být interpretována opačně [30].

Vliv podpory ochrany životního prostředí na hospodářský růst

Kdyby probíhal hospodský růst za téměř úplné absence ochrany životního prostředí, docházelo by ke zhoršení zdravotního stavu obyvatelstva. Toto tvrzení je podpořeno zkušeností z minulosti, kdy špatný stav zejména ovzduší v průmyslově vyspělých zemích jako například Anglie, vyvolával řadu onemocnění. V důsledku toho, by klesl pracovní výkon a stoupaly by výdaje na zdravotní péči a sociální zabezpečení. Narušení integrace osobnosti mnoha občanů, by mohlo vést k nárůstu kriminality či konfliktů v mezilidských vztazích. Obyvatelé zdevastovaného prostředí by měli tendenci z daného regionu odcházet, popřípadě požadují mimořádné ekonomické kompenzace za to, že zde setrvávají. To vše vede ke zvýšení nákladů na pracovní sílu. Nízká kvalita prostředí by také zvyšovala náklady na ostatní vstupy výroby – jednalo by se například o úpravu pitné i průmyslové vody, úprava by se stávala dražší. Docházelo by také ke snížení či úplného zastavení zemědělské výroby, neboť půda by byla kontaminovaná [30].

2.6.2 Ochrana ŽP a zaměstnanost

Od dvacátého století, začala být souvislost mezi ochranou ŽP a zaměstnanosti v nejvyspělejších zemích aktuální. Tyto země začaly realizovat přísná opatření ekologické politiky. Diskuse politiků, ekonomů, odborářů a také i široké veřejnosti o vztahu mezi stále se zpřísňujícími požadavky na ochranu ŽP a dopady tohoto úsilí na míru zaměstnanosti se vyostřila do dvou protichůdných extrémů:

- Ochrana ŽP působí na míru zaměstnanosti nepříznivě – omezuje pracovní místa (za určitých podmínek a v určitých oblastech). V mnoha případech zvyšuje náklady na výrobu (například důsledkem nových nařízení, která nutí k náročným investičním opatřením, důsledkem nových daní a poplatků za znečištění), snižuje konkurenčních schopnost výrobců a v některých případech nutí k uzavírání provozů, čímž může docházet ke ztrátě pracovních míst.
- Ochrana ŽP, vyvolává také nové aktivity, na základě kterých se přímo i nepřímo vytvářejí nové pracovní příležitosti [30].

2.7 Kvalita života

Při rozvoji regionu nemusí docházet pouze k hodnocení dané lokality z ekonomického hlediska, přestože v současné době tomu tak většinou je (sleduje se výše HDP na obyvatele apod.). Problematiku rozvoje regionu lze chápat také v širších než ekonomických souvislostech. Lze ji vnímat i jako, kvalitu života obyvatel regionu.

O kvalitu života se v současnosti zajímají psychologové, sociologové, environmentalisté, politici a další odborníci. V praxi ovšem neexistuje všeobecně přijímaná definice kvality života, neexistuje ani žádný jednoznačný koncept tohoto pojmu [33].

Kvalita života na jedné straně pojednává o potřebách a nadějích jednotlivce či skupin lidí. Na druhé straně je kvalita života spojována s životním prostředím působící na obyvatele daného regionu [36].

Termín kvalita života se poprvé objevil již ve 20. letech 20. století v souvislosti s úvahami o ekonomickém rozvoji a o úloze státu při podpoře nižších sociálních vrstev. V 60. letech 20tého století se pojem kvalita života začal objevovat i v politických kontextech, programech a kruzích a začalo se uplatňovat jeho širší pojetí. Pojem kvalita života se objevil i v programovém prohlášení Římského klubu v roce 1968, jež

usilovalo mj. o odzbrojení, humanizaci světa a zvyšování životní úrovně lidí. V 70. letech se termín rozšířil i do sociologie, kde jeho používání bylo spojeno se sociologickým trendem a výzkumem tzv. sociálních indikátorů. Největší zájem o výzkum kvality života a životního stylu byl zaznamenán v druhé polovině 90. let 20.tého století, kdy bylo vytvořeno několik indikátorů pro měření kvality života obyvatel.

Tyto indikátory umožňují na různých úrovních, jak už místních, regionálních, národních či mezinárodních, určit stav a trendy vývoje. Podávají informace o environmentálních, demografických, sociálních, ekonomických a dalších jevech. Mezi nejznámější ukazatele pro měření kvality života se řadí **Index lidského rozvoje** (HDI). Tento index patří k nejznámějším a je vypočítáván z řady faktorů. Spadá sem lidské zdraví, úroveň vzdělanosti a hmotná životní úroveň. Sleduje jej Rozvojový fond OSN [33].

Další indikátor hodnotící kvalitu života obyvatel v jednotlivých zemích je **Index kvality života.** Tento ukazatel je publikován organizací International Living. Díky tomuto indexu vychází najevo, kde jsou vhodná místa pro nový život, podnikání nebo i odchod do důchodu. Index kvality života je vytvořen na základě kvantifikace devíti faktorů, jedná se o životní náklady, volný čas a kultura, ekonomika, životní prostředí, svoboda, zdravotnictví, infrastruktura, riziko a bezpečnost, klima. Výsledné dílčí hodnoty jsou v rozmezí 0 až 100. Avšak hodnota 100 neznamená, že daný ukazatel je perfektní, ale pouze, že daná země má nejvyšší skóre v dané kategorii.

Pro hodnocení kvality života se také uvádí **Index environmentální výkonnosti (EPI).** Tento index je sestrojený Univerzitou Yale a porovnává země ve 25 ukazatelích zahrnující hustotu zalidnění, míru populačního růstu, skleníkové emise, chráněné území k celkové rozloze. Poprvé byl tento index použit v roce 2005, do té doby se používal Index udržitelnosti z hlediska životního prostředí (ESI) [17].

V některých odborných studiích se termíny udržitelný rozvoj a kvalita života nahrazují či doplňují. Jiné publikace uvádějí kvalitu života jakou součást udržitelného rozvoje. Udržitelný rozvoj je takový způsob rozvoje lidské společnosti, který uvádí v soulad hospodářský a společenský pokrok se zachováním životního prostředí. Jeho

cílem je uspokojit potřeby současné generace, aniž by ohrožoval možnosti budoucích generací naplňovat jejich vlastní potřeby. Nicméně v rámci této práce je kvalita života představována kvalitním životním prostředím vytvářející dobré podmínky pro život v regionu a předpoklad pro jeho rozvoj [33].

Na základě uvedených indexů vyplývá, že životní prostředí se řadí mezi jednu z důležitých složek pro hodnocení kvality života.

2.7.1 Ochrana ŽP a kvalita života

Současná ekonomická činnost je spjata s menším či větším narušování životního prostředí, které je součástí tzv. kvality života. Používané technologie i rozsah spotřeby ohrožují stabilitu ekosystémů. Nicméně stále silněji se do existence každého člověka promítá kvalita životního prostředí. Tato skutečnost vede k nezbytnému kontrolování a ovlivňování vztahů mezi ekonomickým rozvojem a stavem životního prostředí.

Vztahy mezi ekonomickou činností a životním prostředím můžeme ovlivňovat komplexem normativních, ekonomických, etických i institucionálních nástrojů politiky životního prostředí v několika rovinách:

1) Můžeme ovlivňovat spotřebu přírodních zdrojů, jak z hlediska objemu, tak i struktury. Můžeme usilovat o to, aby ekonomika rostla při relativně se snižujících nárocích na vstupy. Zejména se jedná o zdroje, které jsou neobnovitelné.
2) Můžeme omezovat produkci nežádoucích emisí a odpadů z ekonomické činnosti do prostředí. Normativní, ekonomické a etické nástroje mohou působit na snižování znečištění vody, půdy, ovzduší, a také na snížení hluku či omezení tepleného vyzařování.
3) Měli bychom usilovat, aby se obnovila přirozená regenerační schopnost prostředí, která je víceméně narušena ve většině případů. Dále bychom měli rehabilitovat a revitalizovat přírodu a krajinu, půdu, lesy, vodohospodářské poměry [30].

3 Metodika práce

3.1 Cíl práce

Cílem diplomové práce je zhodnotit využití podpory Státního fondu životního prostředí ČR, jak přispívá k celkovému rozvoji regionu, chápaného v širších souvislostech jako kvalitu života obyvatel regionu. Posouzení vlivu podpory SFŽP na kvalitu života bude provedeno ve dvou vybraných regionech ČR, které mají historicky odlišnou kvalitu ŽP.

3.2 Metodický postup

Diplomová práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část, kterou doplňují grafy a tabulky sloužící pro lepší porovnání a přehlednější orientaci v práci.

Pro vypracování diplomové práce bylo nutné nejprve zajistit a shromáždit potřebnou literaturu, na jejímž základě stojí vypracování teoretické části. Dalším krokem je tvorba vlastní práce, která spočívá ve výběru dvou regionů ČR. Pro lepší splnění zadaného cíle jsou vybrány dva regiony soudržnosti na úrovni NUTS II. Záměrně je vybrán region s celkem vyváženým životním prostředím, a to region Jihozápad, a proti němu region s relativně narušeným životním prostředím - region Moravskoslezsko. Tyto regiony jsou vybrány zejména proto, aby mohlo dojít k lepšímu srovnání z hlediska investic SFŽP dle programového zaměření. V případě vybrání dvou podobných regionů, které mají obdobný stav životního prostředí a životní úrovně obyvatel, by výsledky neměly takou vypovídací schopnost.

Následně je nutné vyhledání dat týkající se problematiky rozvoje regionu, především se jedná o statistické ročenky regionů a výročních zpráv Státního fondu životního prostředí ČR. Na základě získaných informací a dat, se aplikují poznatky z teoretické části do praktické.

Náplní praktické části je také problematika týkající se kvality života. Pro zhotovení této části je potřeba vyhledat indikátory hodnotící kvalitu života a aplikovat je se získanými daty.

Dále jsou získané údaje zpracovány a vyhodnoceny Poté následuje zhodnocení získaných výsledků a vypracování závěru.

3.2.1 Použité metody

Index environmentální výkonnosti (EPI)

Pro hodnocení kvality života je vybrán Index EPI. Výpočet EPI se provádí na základě standardizovaných, srovnatelných ukazatelů výkonnosti. Standardizace spočívá v úpravě hodnot, tzn. přepočtu podle počtu obyvatel, hrubého domácího produktu či jiných ukazatelů. Transformované údaje jsou pak použity k výpočtu ukazatele výkonnosti.

Poté každý ukazatel je vážen na základě koeficientů, které jsou obecně nastaveny podle významu k určitým politickým otázkám. Tyto váhy jsou určeny za pomocí spolupracujících odborníků. Pro každý rok jsou jednotlivé ukazatelé upraveny a i dílčí váhy se mění. V případě, že údaje pro konkrétní ukazatel je méně významný než ostatní ukazatelé v otázce politiky, bude váha méně silná [11].

Pro diplomovou práci je Index EPI upraven (obrázek 2), neboť na úrovni regionů nejsou sledovány všechny kategorie. Celý rozsah indexu používaného v rámci hodnocení států v roce 2012 je uveden v obrázku 1. Úprava spočívala ve zjednodušení sledovaných ukazatelů. Index EPI byl upraven na tři kategorie – ovzduší, lesy a voda.

Kategorie ovzduší se měří pomocí oxidu siřičitého a oxidu uhličitého v gramech na metr čtvereční. Byly vybrány právě tyto dvě látky obsažené v ovzduší, neboť se řadí mezi nejvíce jedovaté.

Rozloha lesů měřená ha na km^2 regionu byla vybrána právě proto, že lesy jsou považovány za cenný krajinný prvek s vysokou biologickou rozmanitostí. Navíc kromě zdroje dřeva jsou místem pro odpočinek a rekreaci, významným zdrojem kyslíku, představují protipovodňovou ochranu, stabilizují klima a jiné.

Poslední sledovaná složka týkající vypouštění odpadních vod do kanalizace je měřena na základě m^3 na obyvatele.

Obrázek 1: Index environmentální výkonnosti 2012 (EPI)

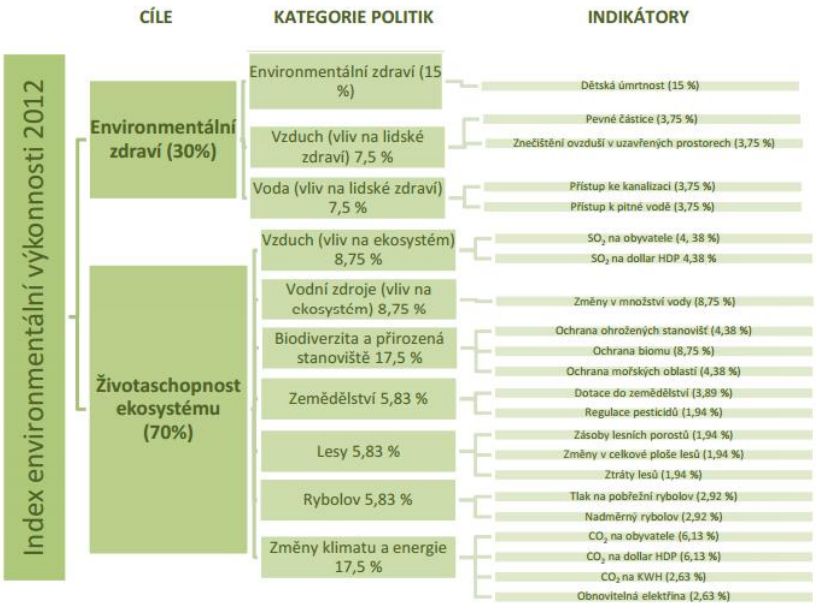

Zdroj: Horká, L. (2003). *Hodnocení socioekonomické vyspělosti regionů*. (Diplomová práce)

Obrázek 2: Schéma zhodnocení kvality života

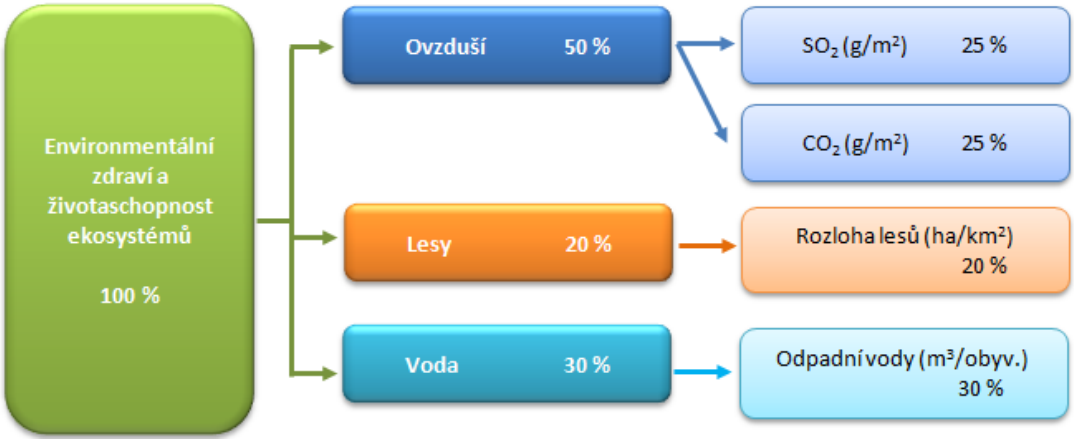

Zdroj: Vlastní zpracování

Index podává informaci, jak si stojí daný region v oblasti životního prostředí. V rámci porovnání dvou regionu dojde ke zhodnocení, který region soudržnosti si lépe stojí z pohledu klasifikace 3 faktorů na základě vynásobení dílčích ukazatelů jejich váhami. U všech kategorií jsem zvolila váhy v procentech dle svého uvážení. Pro

kategorii Ovzduší je přiřazena váha 50 %, která se dále dělí na SO_2 a CO_2, pro kategorii Lesy 20% a Vody 30 %, tak aby celkově dávaly součet 100, jako je tomu i v původním vzorci uvedeného v obrázku 1, kde jednotlivé složky mají přiřazeny váhy ve formě procent a celkově dávají součet 100.

4 Praktická část

4.1 Základní informace o regionu Jihozápad

Území regionu soudržnosti NUTS II Jihozápad je tvořeno ze dvou krajů – Jihočeského s centrem v Českých Budějovicích a Plzeňského s centrem Plzeň. Tento region soudržnosti má rozlohu 17 618 km² a žije zde 1 210 176 obyvatel k 31. 12. 2013 (hustota zalidnění 69 ob./km²). Region Jihozápad patří podle počtu obyvatel 3. místo z 8 NUTS II v ČR.

Obrázek 3: NUTS II Region soudržnosti Jihozápad

Zdroj: ČSÚ

Region soudržnosti NUTS II Jihozápad se nachází při jižní a jihozápadní hranici České republiky. Sousedí s Německem, Rakouskem, s regionem soudržnosti Severozápad, Jihovýchod a Středními Čechy. Tento region je z hlediska charakteru svého území velmi rozmanitý. Území se vyznačuje především zachovalou krajinou. Charakteristické je pásmo pohoří, vrchovin a pahorkatin při státní hranici a kotliny ve vnitrozemí. Většina území spadá do povodí řeky Vltavy.

V tomto regionu existují významná krajská centra, kde se soustřeďuje i nejvíce obyvatel, na druhé straně jsou zde rozsáhlé periferní oblasti s výrazně zhoršenou dopravní dostupností, pracovní příležitostí a služeb. Především to platí pro Plzeňský kraj, kde jsou patrné územními rozdíly v rozložení ekonomických subjektů a výkonnosti ekonomiky. Nerovnoměrné rozložení se řadí k problémům kraje, neboť vzniká tedy

dominantní centrum a slabší venkovské pohraniční oblasti. Sídelní struktura kraje je tak poměrně nevyvážená.

Z hlediska velikostní struktury se tento regionu vyznačuje nejvyšším podílem malých obcí (do 500 obyvatel).

Při porovnání obou krajů (Jihočeského a Plzeňského) v rámci NUTS II z makroekonomického pohledu, neexistují mezi kraji výraznější rozdíly. Díky výhodné poloze v sousedství s Rakouskem a Německem, umožňuje regionu Jihozápad příhraniční spolupráci s německými a rakouskými příhraničními regiony.

Při srovnání regionu s Českou republikou má tento region poměrně vysoký podíl zaměstnanosti v průmyslu, stavebnictví, zemědělství. Naopak nižší podíl vykazuje sektor služeb a to i přesto, že je zde rozvoj cestovního ruchu. Tradičním potravinářským produktům regionu dominuje výroba piva. V rámci Jihočeského kraje dominuje chov ryb. Právě díky velké ploše rybníků a dlouholeté tradici v rybnikářství, se zde vytváří až polovina produkce ryb České republiky. Na druhé straně v ekonomice Plzeňského kraje hrají velký význam plzeňské průmyslové podniky, které vytvářejí téměř dvě třetiny HDP celého kraje. K významným průmyslovým odvětvím se řadí především strojírenství.

Ekonomické ukazatele

Jihočeský kraj	Plzeňský kraj
- počet obyvatel 636 707 (k 31. 12. 2013)	- počet obyvatel 573 469 (k 31. 12. 2013)
- hodnota HDP 198 111 mil Kč za rok 2012	- hodnota HDP 186 412 mil Kč za rok 2012
- obecná míra nezaměstnanosti 5,1 %	- obecná míra nezaměstnanosti 5 %

Životní prostředí

Životní prostředí v tomto regionu je hodnoceno jako méně poškozené v porovnání s jinými regiony ČR. Nicméně výjimku tvoří město Plzeň a její okolí. K nejméně zatíženým oblastem náleží horské části Šumavy, Českého lesa a západní Brdy. Město Plzeň se svým okolím zatížena především vysokou koncentrací průmyslových podniků

a silniční dopravou. Především přetížená silniční síť výrazně zhoršuje emisemi a hlukem kvalitu životního prostředí. V tomto kraji se nachází čtyři CHKO (Šumava, Český les, Chodsko, Křivoklátsko) a 193 maloplošných chráněných území.

V Jihočeském kraji se sice zatížení emisemi postupně snižuje, nicméně je zde řada zdrojů znečišťování nacházející se především v zemědělství a průmyslu. V posledních letech nepříznivě působí na lesní porosty škůdci a zejména různé extrémní situace, např. sucho. Avšak i přesto se stav lesů mírně zlepšuje. Území tohoto kraje mělo vždy spíše charakter rekreační. Snaha o zachování přírodního prostředí se odrazila ve zřízení NP Šumava, CHKO Šumava, Třeboňsko a Blásný les. Nachází se zde přibližně 300 maloplošných chráněných oblastí. Celkem je chráněno až 20 % území kraje.

4.2 Základní informace o regionu Moravskoslezsko

Region Moravskoslezsko je shodný s Moravskoslezským krajem. Region zaujímá 5 427 km^2, což je 6,9 % území České republiky, řadí se tak na šesté místo mezi kraji.

Obrázek 4: NUTS II Region soudržnosti Moravskoslezsko

Zdroj: ČSÚ

Většinu území zaujímá zemědělská půda a více než 35 % se rozprostírají lesní plochy. Správním a kulturním centrem je město Ostrava. V tomto regionu však dochází k nepřetržitému poklesu obyvatelstva, zejména je tento nepříznivý trend dán úbytkem

obyvatel stěhováním a stagnací přirozeného přírůstku. Přesto pro region je typická velká hustota zalidnění (230 obyvatel na km²).

Region Moravskoslezsko sousedí s regionem soudržnosti Střední Morava, dále má společné hranice s Polskem a Slovenskem. Příhraniční charakter umožňuje efektivní spolupráci ve výrobní sféře, rozvoji infrastruktury, v ochraně ŽP a především v oblasti turistického ruchu.

Hlavním vodním tokem Moravskoslezska je řeka Odra a Morava. Dominantním přírodním celkem je pohoří Hrubý Jeseník a Moravskoslezské Beskydy.

Mezi silné stránky regionu patří zejména významný turistický a přírodní potenciál, rozvíjející se automobilový průmysl a informační technologie. Naopak mezi slabé stránky se řadí nedobudovaná dopravní infrastruktura, vysoká nezaměstnanost, vysoká migrace obyvatelstva v produktivním věku a nadměrná zátěž životního prostředí, zejména překračování limitů kvality ovzduší.

Ekonomické ukazatele

- počet obyvatel 1 221 832 (k 31. 12. 2013)
- hodnota HDP 392 198 mil Kč za rok 2012
- obecná míra nezaměstnanosti 9,4 % (k 31. 12. 2013)

Životní prostředí

Od počátku devadesátých let dochází k výraznému zlepšení stavu životního prostředí zejména díky poklesu průmyslové výroby, používání šetrnějších technologií a jsou zde značné investice do ekologických opatření. Nicméně i přesto patří tento region mezi nejzatíženější oblasti v České republice. Vysoká pozornost by měla být věnována zejména Ostravsko-karvinské oblasti, která patří k územím s nejvíce znečištěným ovzduším. Vedle regionu Moravskoslezsko je výrazně poškozeno ŽP v regionu Severozápad.

Mezi nejzávažnější znečištění se řadí kontaminace půdy, podzemních vod jako následek průmyslové činnosti, znečištění povrchových vod a ovzduší či důlní poklesy.

Na druhou stranu, i když je Moravskoslezsko spojováno zejména s průmyslovým Ostravskem, nachází se zde CHKO Beskydy, Jeseníky a Poodoří, dále je zde i 131 maloplošných chráněných území.

4.3 Finanční podpora SFŽP regionům

Následující část diplomové práce je již věnována podpoře regionům ze SFŽP a ostatních zdrojů ČR.

Níže uvedený graf 1 představuje celkovou finanční podporu ze Státního fondu životního prostřední ČR pro jednotlivé regiony soudržnosti na úrovni NUTS II. Tento graf slouží pro lepší představu a porovnání do jakých regionů proudí nejvíce peněz. Údaje jsou uvedeny pro období 2001 až 2012. Celková finanční podpora se skládá z dotací a půjček, přičemž půjčky tvoří jen malé procento, a proto v grafu je již zobrazená jejich součtová hodnota.

Graf 1: Realizovaná finanční podpora SFŽP regionům 2001 – 2012 v mil. Kč

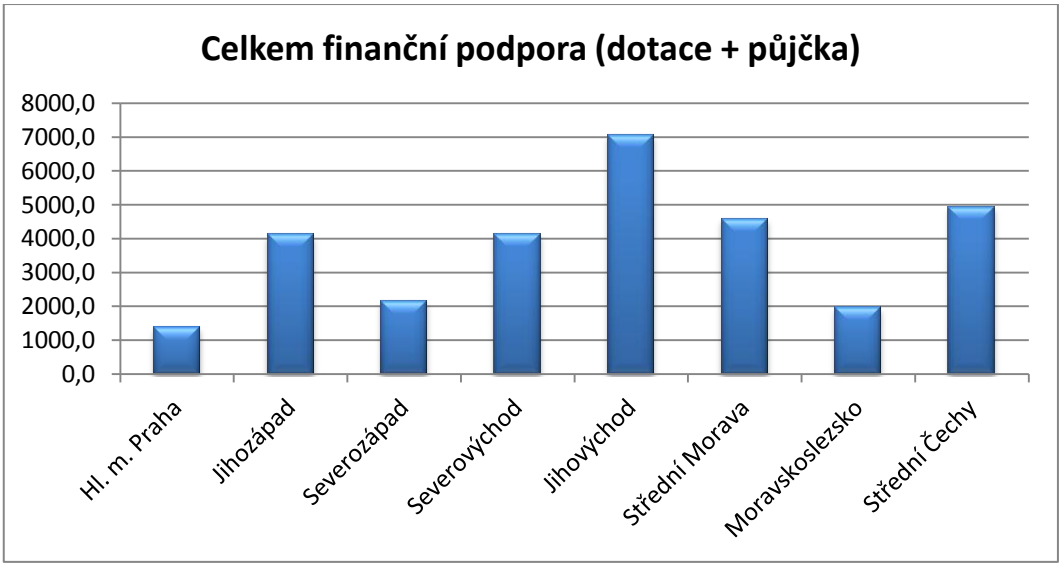

Zdroj: Výroční zprávy SFŽP 2001 – 2012

Jak je z grafu 1 patrné, v rámci sledovaného období dochází k velmi rozdílným výším podpor SFŽP jednotlivým regionům. Nelze jednoznačně zdůvodnit, proč k těmto

rozdílným výkyvům podpor dochází. V zásadě se jedná o aktivitu při podávání žádostí o podporu. Největší objem finančních prostředků proudil ve sledovaném období, do regionu Jihovýchod, Středních Čech a Střední Moravy. Značná podpora regionu Jihovýchod skládající se z Jihomoravského a kraje Vysočiny, je dána především tím, že problematice ochrany ŽP je v Jihomoravském kraji věnována značná pozornost. Jihomoravský kraj obdržel v průběhu celé historie financování SFŽP nejvíce podpor.

Co se týká regionů, kde je nejvíce narušeno životní prostředí, zejména se jedná o region Severozápad a Moravskoslezsko, je z grafu patrné, že tyto regionu čerpají podstatě méně finančních prostředků z Fondu. Dá se usuzovat, že v těchto regionech jsou problémy ekonomické, především nezaměstnanost a je jim věnována větší pozornost než problémy v oblasti ŽP.

Graf 2: Finanční podpora ze SFŽP 2001 – 2012 v mil. Kč pro dva vybrané regiony

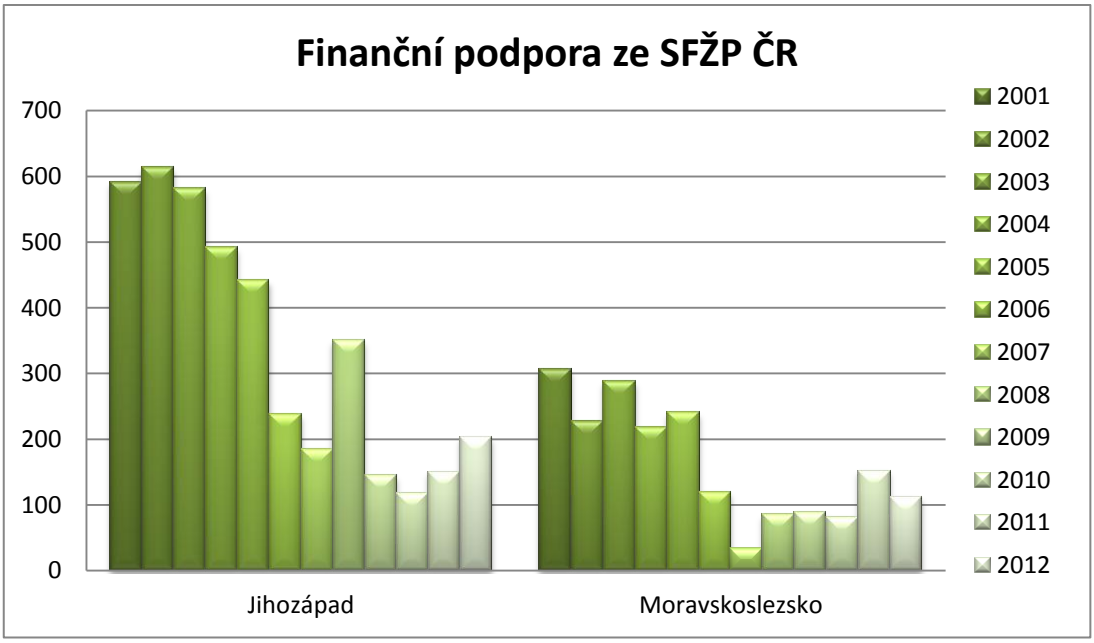

Zdroj: ČSÚ

Graf 2 znázorňuje, kolik finančních prostředků získaly vybrané regiony v jednotlivých letech za uvedené období 2001 – 2012. V rámci čerpání podpory je vidět výrazný rozdíl. Region Jihozápad za uvedené období získal finanční podporu ve výši 4 107,2 mil. Kč, zatímco region Moravskoslezsko přibližně o dvakrát méně, celková podpora 1 951,6 mil. Kč. Na základě získaných údajů je možno pozorovat klesající

trend ve výši podpor ze SFŽP. Tento trend je spojen se snižováním podpory SFŽP obecně všem regionům, neboť stav ŽP se zlepšuje a regiony využívají i jiné zdroje financování, tj. například dotací z Evropské unie.

4.4 Podpora SFŽP v rámci národních programů

Jak již bylo zmíněno v teoretické části, Ministerstvo životního prostředí v rámci SFŽP poskytuje podpory vyhlášené v rámci Národních programů. V následujícím grafu 3 jsou uvedeny podpory z Národních programů za období 2007 – 2012.

Graf 3: Podpora SFŽP – Národní programy v tis. Kč

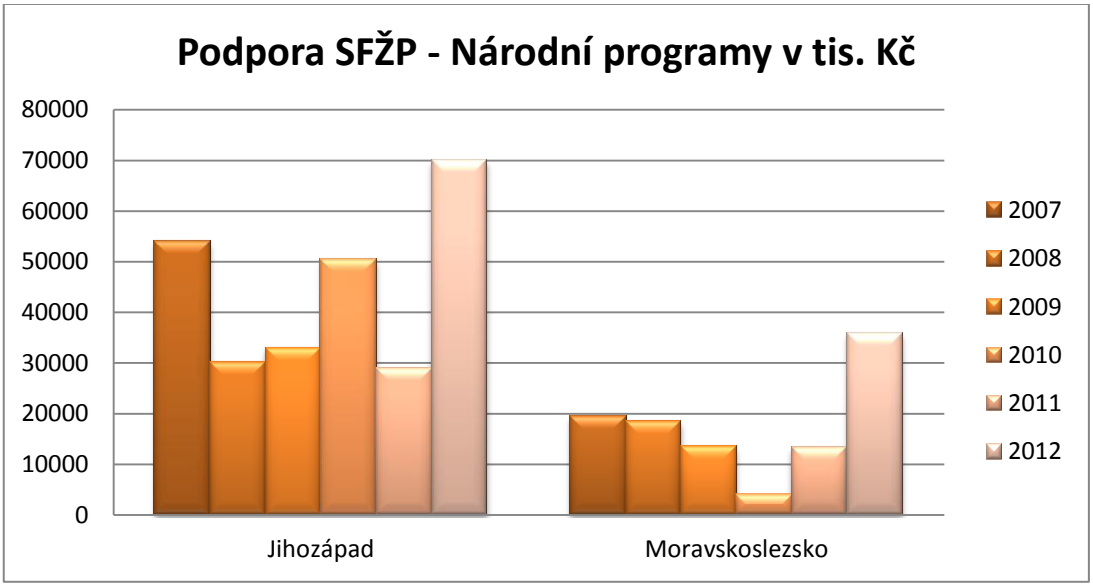

Zdroj: ČSÚ

Jak lze z grafu 3 vyčíst, region Jihozápad získal za období 2007 až 2012 vice finančních prostředků ve všech uvedených letech než region Moravskoslezsko. Tato situace je výsledkem toho, že byl aktivnější v tvorbě podávání žádostí o dotaci v rámci národních programů. Za uvedené období bylo podáno 1 237 žádostí a region získal podporu ve výši 266 594 tis. Kč ve formě dotací.

Region Moravskoslezsko podalo celkem 1 929 žádostí a obdrželo podporu ve výši 104 175 tis. Kč. Nicméně i když je na první pohled patrné, že Moravskoslezsko podalo

více žádostí, je to dáno pouze tím, že v roce 2012 podalo 1 089 žádostí v rámci Národního programu týkající se výměny kotlů.

Národní programy pro region Moravskoslezsko a Jihozápad

Jak již bylo výše naznačeno, v rámci Moravskoslezského regionu jsou v současné době vyhlášeny dotace v oblasti ekologizace kotlů tuhých paliv, což by mělo vést především ke zlepšení kvality ovzduší. A dále dotační program pro podporu účasti dětí na ozdravných pobytech, které jsou realizované za účelem prevence onemocnění a regenerace dýchacích cest. Podmínkou je realizace ozdravného pobytu v rámci tzv. topné sezóny.

Stejně jako region Moravskoslezsko, tak i region Jihozápad mohl využít podpory v oblasti výměny kotlů, kterou mohli využít občané Plzeňského kraje až do května 2014. Dále v regionu Jihozápad byl využit program na podporu druhové diverzity neprodukčních rostlin a zachování jejich genových zdrojů, tento program využil zejména Botanický ústav Třeboň. V roce 2012 nebyla schválená žádost o prodloužení programu a bylo navrženo jeho zrušení.

Dále region Jihozápad, tak i region Moravskoslezsko využily za období 2007-2012 program na podporu systému pro nakládání s autovlaky, jehož cílem je kompletní zpracování autovraků a tzv. „starých zátěží“, tj. autovraků, u kterých se nepodaří zjistit posledního vlastníka vozidla.

4.5 Investice na ochranu ŽP ze zdrojů ČR

Jak již bylo uvedeno v teoretické části práce, na financování životního prostředí se nepodílí jen Státní fond životního prostředí ČR, ale také státní rozpočet či územní rozpočty obcí a krajů. Tyto prostředky přispívají na zlepšení životního prostředí a přispívají tak k celkovému rozvoji regionu.

Následující grafy v kapitole 4.5 zahrnují investiční a neinvestiční výdaje ze všech dostupných zdrojů ČR pro ochranu životního prostředí v ČR a dále také pro regiony Jihozápad a Moravskoslezsko. Údaje týkající se celé ČR jsou uvedeny na začátku, aby

bylo možné posoudit, jak velkým poměrem se podílí oba vybrané regiony na finanční podpoře zaměřené na životní prostředí.

Investiční a neinvestiční výdaje

Za investice (investiční výdaje) na ochranu životního prostředí se považují činnosti, které kontrolují, snižují objem, či se snaží předcházet a eliminovat znečišťující látky a znečištění vznikající v důsledku průmyslové či podnikatelské činnosti.

Na druhé straně za neinvestiční náklady (výdaje) se považují mzdové náklady, platby za spotřebu materiálu a energií, opravy a udržování, platby za služby, u kterých je hlavním účelem prevence, snížení nebo likvidace znečištění vycházející z výrobního procesu. Tyto neinvestiční výdaje se začaly sledovat až od roku 2003.

V následujícím grafu 4 jsou výdaje rozděleny podle programového zaměření. Vychází se z celkových výdajů (investičních + neinvestiční výdajů) na ochranu životního prostředí v rámci ČR a v úvahu se berou všechny zdroje financování ČR nejen SFŽP. V grafu 5 je pro lepší představu znázornění poměru investičních a neinvestičních výdajů na nominální HDP.

Graf 4: Celkové výdaje na ochranu ŽP v mld. Kč ze všech zdrojů ČR

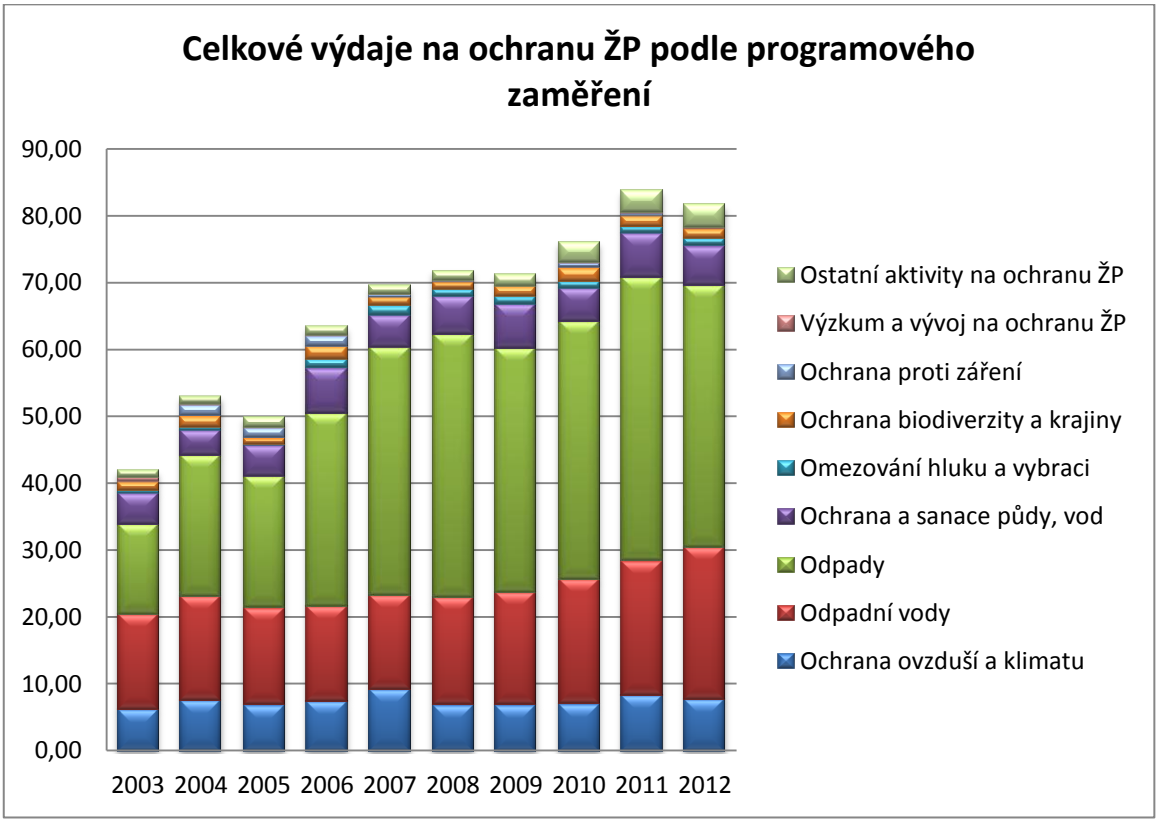

Zdroj: ČSU

Graf 4 podává informaci o celkových výdajích na ochranu ŽP. Zahrnuje tedy jak investiční, tak neinvestiční výdaje. Je patrné, že nejvíce finančních prostředků je alokováno do oblasti nakládání s odpady, do nakládání s odpadními vodami a ochraně ovzduší a klimatu. V oblasti odpadních vod bylo proinvestováno nejvíce prostředků v roce 2012 a to 11,8 mld. Kč, v tomto roce byl zaznamenán nárůst o 2,2 mld. Kč. V oblasti nakládání s odpady činily investice 3,15 mld. Kč, což oproti minulým rokům došlo k mírnému poklesu. Výrazný pokles je zaznamenán v oblasti ochrany ovzduší a klimatu, v roce 2012 činily 4,16 mld. Kč a došlo k poklesu o 0,66 mld. Kč. Nicméně do všech třech uvedených oblastí je investováno nejvíce prostředků tak, aby docházelo ke snižování negativních dopadů na ŽP. V rámci neinvestičních nákladů byly opět nejvíce vynakládány prostředky do třech zmíněných oblastí. V oblasti nakládání s odpady v roce 2012 dosahovaly neinvestiční výdaje 36,12 mld. Kč, což došlo k poklesu o 2 mld. Kč oproti minulému období. V oblasti s nakládání s odpadními vodami došlo k nárůstu oproti minulému období o 0,35 mld. Kč na 10,82 mld. Kč. A v oblasti ochrany ovzduší a klimatu je také zaznamenán v posledním sledovaném

roce nárůst o 0,15 mld. Kč oproti minulému období, v roce 2012 činily tedy 3,56 mld. Kč.

Graf 5: Investiční a neinvestiční výdaje na ochranu ŽP ze zdrojů ČR na HDP

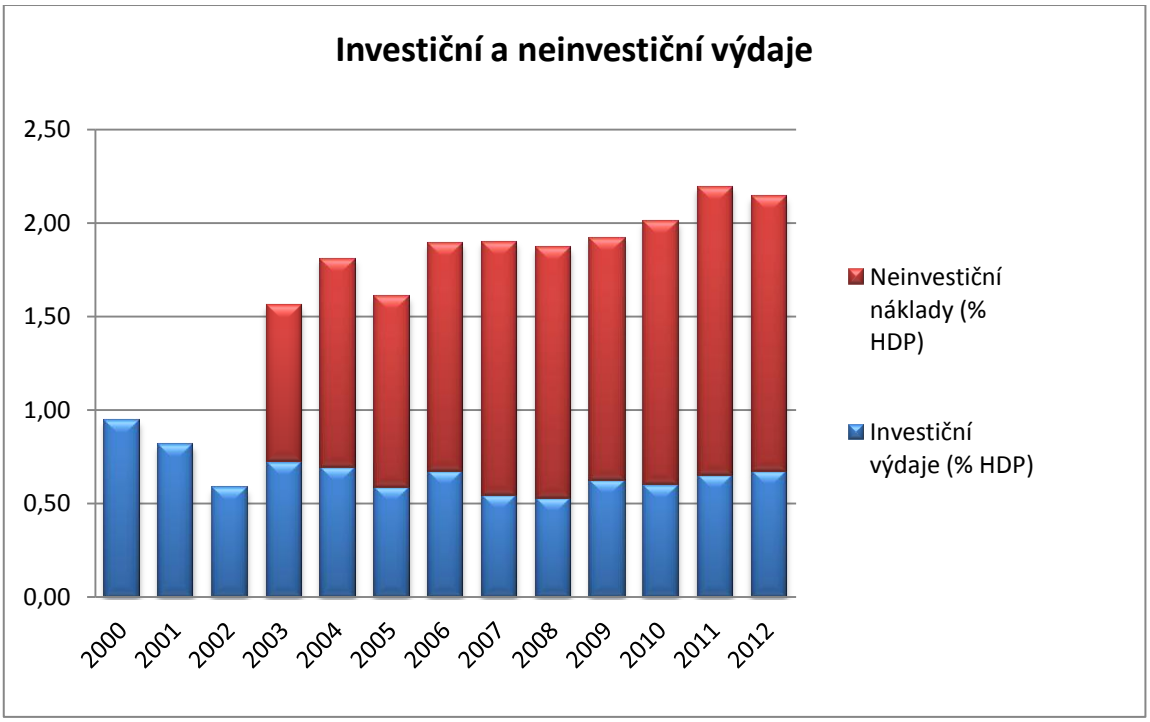

Zdroj: Cenia

Jak je zřetelné z grafu 5, v posledních letech je zaznamenán nárůst výdajů na ochranu životního prostředí, především co se týká neinvestiční části. Tento trend by měl i nadále přetrvávat, nicméně v budoucnosti se dá očekávat, že meziroční přírůstky se budou postupně snižovat z důvodu modernizace stávajících výrobních a spotřebních technik využívané ve všech sférách národního hospodářství. I nadále by mělo platit pravidlo, že hlavní zodpovědnost za ochranu životního prostředí by měli nést podnikatelé a finanční prostředky vydávané se státního sektoru by se měly meziročně snižovat. V posledním sledovaném roce činily neinvestiční výdaje 56,47 mld. Kč, což například oproti roku 2003, kdy se tyto neinvestiční výdaje začaly sledovat, zvýšily až o 2,5 krát. Zatímco u investičních výdajů nedochází k výraznějším výkyvům ani nárůstu, v roce 2012 činily 25,62 mld. Kč.

Investiční a neinvestiční výdaje ze SFŽP

Státní fond životního prostředí za uvedené období profinancoval nejvíce prostředky investičního charakteru a to do oblasti ochrany vod. Celková částka činí 10 475,3 mil Kč. Zatímco neinvestiční výdaje nejvíce financovaly složku ochrany přírody a technologie.

Graf 6: Investiční a neinvestiční výdaje SFŽP v mil Kč

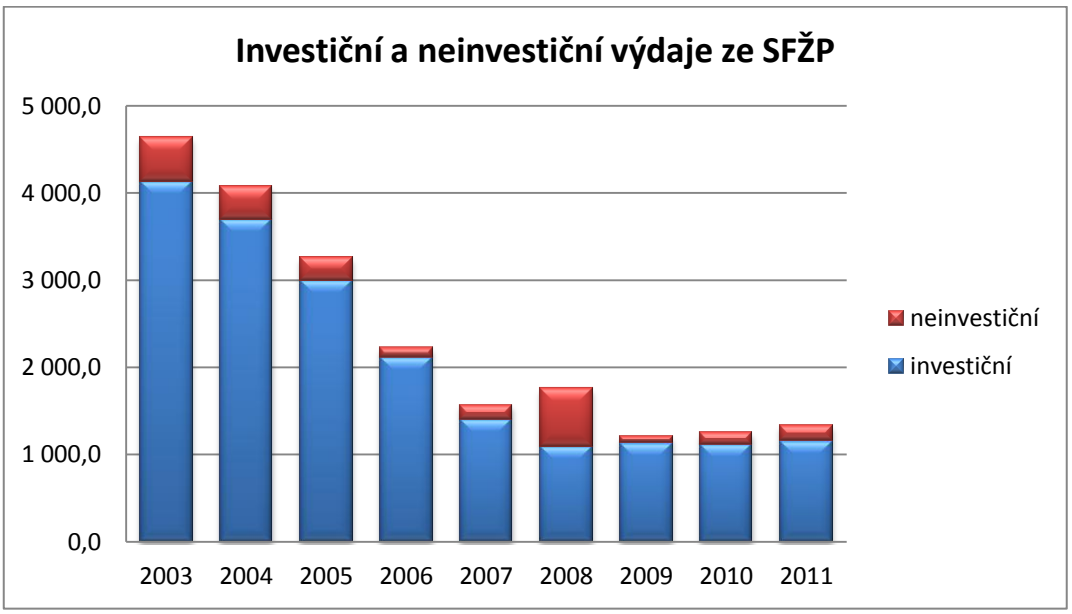

Zdroj: ČSÚ

Z grafu 6 lze spatřovat opačný trend než u předešlého grafu 5 (investiční a neinvestiční náklady), kde převládají neinvestiční výdaje v poměru k nominálnímu HDP. V tomto případě převládají investiční výdaje, většina investic je tedy zřejmě financovaná ze SFŽP.

Graf 7: Celkový výdaje ze SFŽP na ochranu ŽP 2003-2013 v mil Kč.

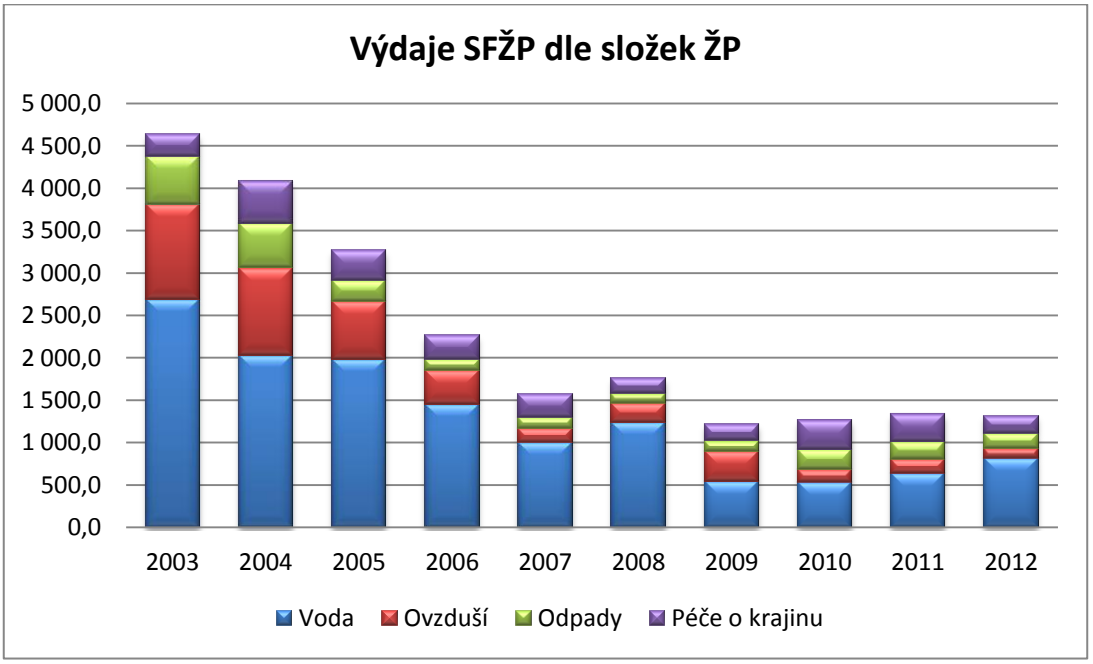

Zdroj: ČSÚ

Graf 7 slouží pro porovnání, kolik finančních prostředků SFŽP přispívá na ochranu jednotlivých složek životního prostředí v rámci celé České republiky. Za uvedené období Fond nejvíce financuje do oblasti vod a ovzduší, zatímco v porovnání s grafem uvádějící celkové výdaje na ochranu životního prostředí hrazeného ze všech zdrojů, bylo nejvíce finančních prostředků poskytnuto do oblasti odpadů a nakládání s odpadními vodami.

V rámci podpory SFŽP regionům jsou dostupná data týkající se jednotlivých složek ŽP pouze pro roky 2011 a 2012. Alespoň pro představu v jaké výši se podpora uskutečňuje pro region Jihozápad a Moravskoslezsko je zde uvedena výše finančních prostředků.

Nejvíce finančních prostředků regionu Jihozápad (za rok 2011 a 2012) plynuly do oblasti vod a to ve výši 191 mil. Kč, 77 mil. Kč do oblasti ochrany přírody, 49 mil. Kč do oblasti odpadů a pouze 62 tis. Kč do oblasti ovzduší. V rámci regionu Moravskoslezsko opět plynuly nejvíce prostředků, za poslední dva sledované roky, do oblasti vod ve výši 128 mil. Kč, 28 mil. Kč do oblasti ochrany přírody, 21 mil. Kč do oblasti odpadů a 4 mil. Kč do oblasti ovzduší. Zde je patrné, že se SFŽP snaží

o zlepšení kvality ovzduší v regionu Moravskoslezsko, kde je situace podstatě horší, jak je dále v práci uvedeno v kapitole Kvalita života.

4.5.1 Investiční výdaje regionu Jihozápad a Moravskoslezsko

Následující graf 8 zachycuje investiční výdaje na ochranu ŽP pro region soudržnosti NUTS II Jihozápad a Moravskoslezsko. Údaje jsou uvedeny ze všech zdrojů ČR a za období 2003 až 2012 v mil. Kč.

Graf 8: Investice na ochranu ŽP za období 2003 – 2012 v mil. Kč ze zdrojů ČR

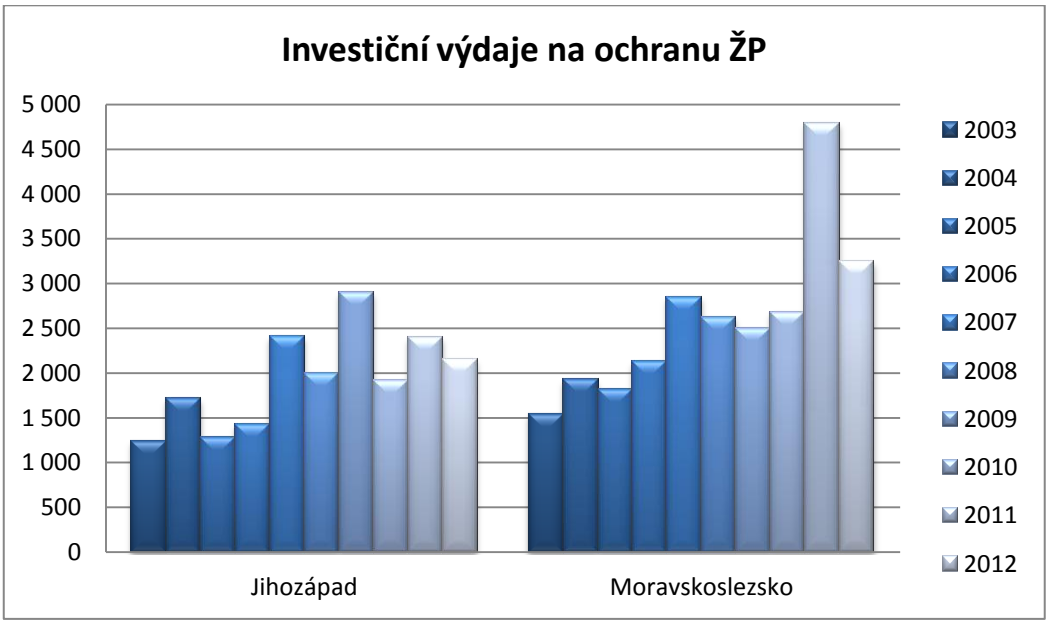

Zdroj: Ročenky ČSÚ

Jak je z grafu 8 patrné, z porovnání obou uvedených regionů, v regionu Moravskoslezsko se realizují větší investiční výdaje. Největší objem investic byl zaznamenán v roce 2011 a to ve výši 4794 mil. Kč. V tomto regionu leze spatřovat i rostoucí trend ve zvyšování investičních výdajů.

Na druhé straně region Jihozápad realizuje investiční výdaje poměrně stále stejné a nejsou zde spatřovány velké rozdíly. Menší objem investic je dán i tím, že region Jihozápad spadá do regionů s relativně vyváženým životním prostředím.

Celkem za uvedené období byly v regionu Jihozápad realizované investiční výdaje ve výši 19 421 mil. Kč. V regionu Moravskoslezsko se tato částka pohybuje podstatě výše, a to celkem 26 120 mil. Kč.

V následujícím grafu 9 a 10 jsou podrobně zobrazeny investiční výdaje podle programového zaměření. Při porovnání obou grafů, jasně vyplývá, že region Jihozápad (graf 9) investuje nejvíce finančních prostředků do složky odpadních vod stejně jako region Moravskoslezsko. Za uvedené období výdaje činí 9 343 mil. Kč. Dále jsou největší investice zaznamenané v oblasti ochrany ovzduší a klimatu, proinvestovalo 5 624 mil. Kč. A v oblasti nakládání s odpady 3 137 mil. Kč.

Graf 9: Investiční výdaje Jihozápad 2003 – 2012 v mil. Kč ze zdrojů ČR

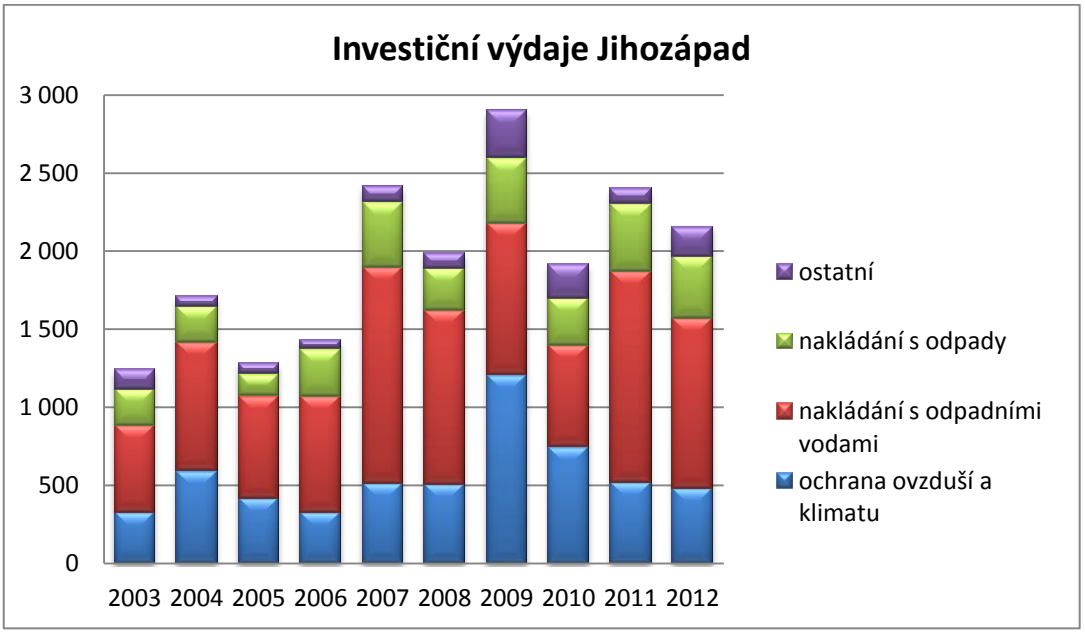

Zdroj: ČSÚ

Region Moravskoslezsko (graf 10) také nejvíce proinvestovalo do oblasti nakládání s odpadními vodami, nicméně oproti regionu Jihozápad se jedná o vyšší částku, 11 203 mil. Kč. V oblasti ochrany ovzduší a klimatu se výdaje pohybovaly ve výši 8 698 mil. Kč a v oblasti s nakládání s odpady pouze 2 249 mil. Kč, což je podstatně méně než v regionu Jihozápad.

Graf 10: Investiční výdaje Moravskoslezsko 2003 – 2012 v mil. Kč ze zdrojů ČR

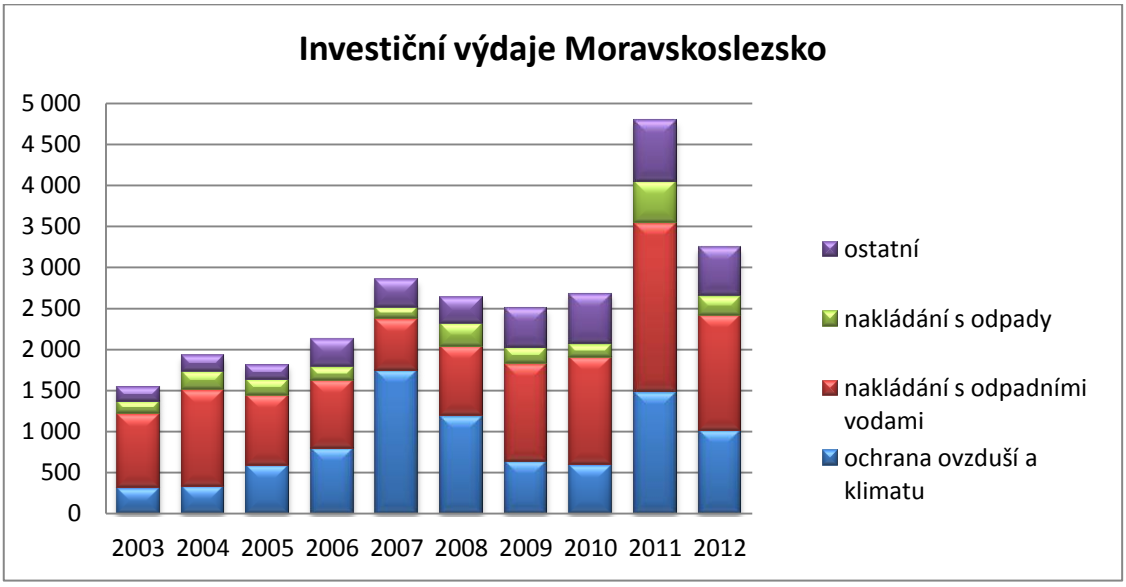

Zdroj: ČSÚ

4.5.2 Neinvestiční náklady regionu Jihozápad a Moravskoslezsko

V následujícím grafu jsou pro představu znázorněny neinvestiční náklady na ochranu životního prostředí opět pro region Jihozápad a Moravskoslezsko. Údaje jsou uvedeny ze všech zdrojů ČR a za období 2003 – 2012 v mil. Kč, neboť před rokem 2003 se nesledovaly.

Graf 11: Neinvestiční výdaje na ochranu ŽP 2003 – 2012 v mil. Kč ze zdrojů ČR

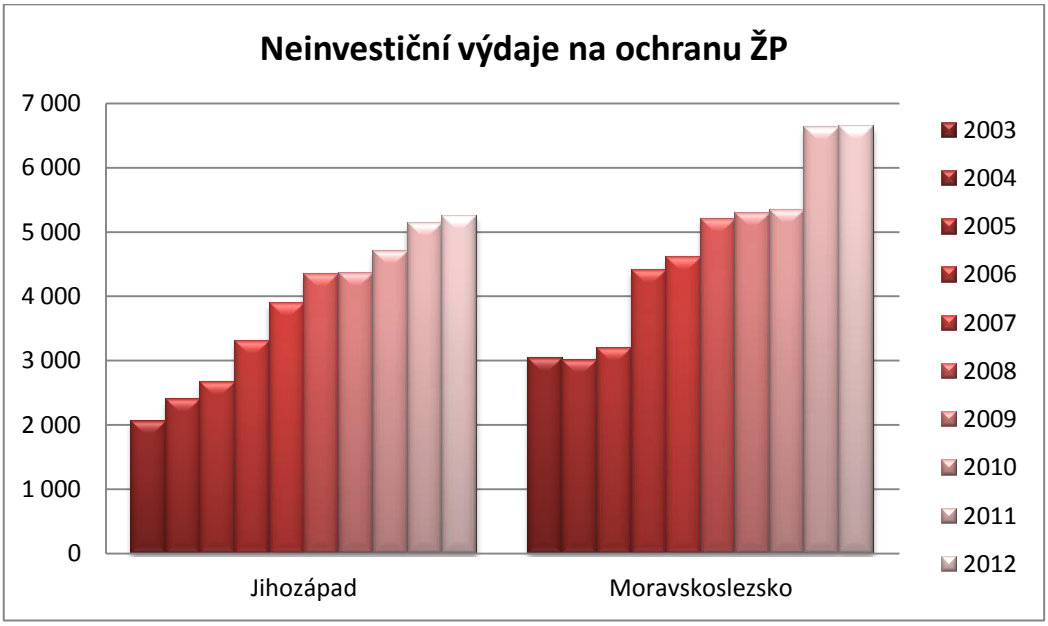

Zdroj: ČSÚ

Z grafu 11 vyplývá, že neinvestiční výdaje tvoří podstatnou část na celkových výdajích na ochraně ŽP. Region Moravskoslezsko vynaložilo více neinvestičních výdajů, celkem 47 338 mil. Kč, což je oproti regionu Jihozápad (38 076 mil. Kč) o 9 262 mil. Kč více. V obou případech můžeme spatřovat, že neinvestiční výdaje mají rostoucí trend a dá se i předpokládat, že v následujících letech opět dojde k růstu.

Poslední část týkající se neinvestičních nákladů představují dva grafy porovnávající výdaje podle programového zaměření.

Je patrné, že v obou regionech jsou zaznamenané značné výdaje v oblasti s nakládáním s odpady. V regionu Jihozápad celková částka činila 23 051 mil. Kč a v regionu Moravskoslezsko 29 419 mil. Kč. V oblasti s nakládání s odpadními vodami se částky taky pohybovaly v poměrně stejné výši, v regionu Jihozápad 11 552 mil. Kč a regionu Moravskoslezsko 10 072 mil. Kč.

Avšak v oblasti ochrany ovzduší a klimatu jsou vyšší výdaje v regionu Moravskoslezsko. Tato skutečnost není nijak překvapující, neboť jak již bylo zmíněno, v tomto regionu je poměrně narušené ovzduší díky místním podnikům, které vypouští škodlivé látky do ovzduší a tudíž musí i platit za nápravu. V již zmíněném regionu se

neinvestiční výdaje na ochranu ovzduší pohybovaly ve výši 5 048 mil. Kč, zatímco v regionu Jihozápad ve výši 1 588 mil. Kč.

Graf 12: Neinvestiční výdaje Jihozápad 2003 – 2012 v mil. Kč ze zdrojů ČR

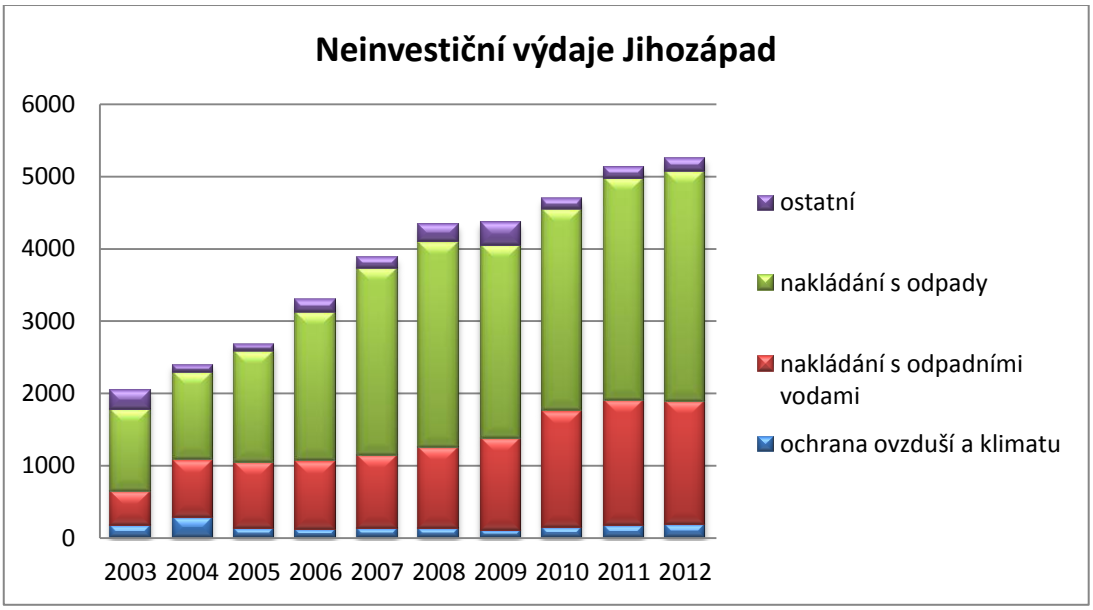

Zdroj: ČSÚ

Graf 13: Neinvestiční výdaje Moravskoslezsko 2003 – 2012 v mil. Kč ze zdrojů ČR

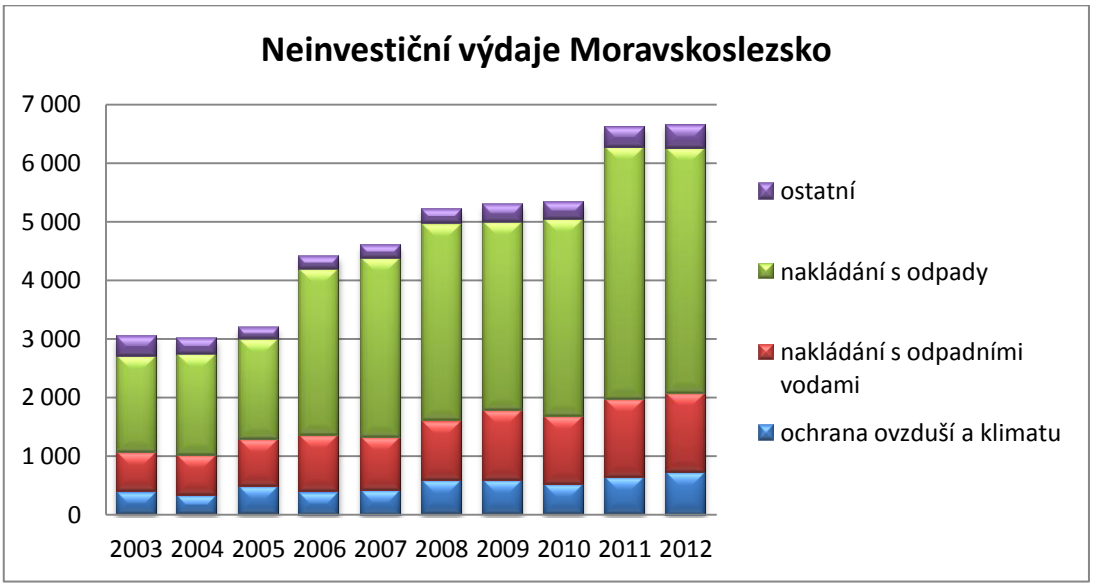

Zdroj: ČSÚ

4.6 Kvalita života

Jak bylo v teoretické části uvedeno, kvalita života se měří pomocí několika indexů. V rámci diplomové práce je vybrán Index environmentální výkonnosti (EPI) Avšak metodika výpočtu tohoto ukazatele se nedá aplikovat na regionální úroveň, proto jsem použila zjednodušenou formu indexu, kde jsou vybrány jen 3 složky životního prostředí (ovzduší, voda a lesní porosty) sloužící k porovnání zda dochází ke zlepšení dosavadního stavu, a tím ke zvýšení kvality života v daném regionu.

Výběr složek odpovídá aktuálnosti problémů v oblasti životního prostředí, jak bylo uvedeno v předchozím textu. Oblast odpadních vod a ochrany ovzduší, se řadí mezi nejvíce finančně podpořených oblastí v rámci ochrany ŽP.

4.6.1 Ovzduší

Ovzduší představuje pro člověka jednu z nejdůležitějších složek ŽP, bez kterého se nemůže obejít. Vdechovaný vzduch a také látky, které jsou v něm obsažené se dostávají do lidského těla a působí tak na lidské zdraví. Dále ovzduší ovlivňuje přírodní ekosystémy a další složky ŽP. V minulosti se kvalita ovzduší ČR řadila mezi nejhorší v Evropě, naštěstí od 90. let 20. století dochází k postupnému poklesu obsahu škodlivých látek v ovzduší [28].

V rámci sledování hodnot emise škodlivých látek do ovzduší se berou v úvahu i zdroje znečištění. Od roku 2004 se sledují i škodlivé látky vypouštěny z mobilních zdrojů, tedy ze silničních a motorových vozidel, prostředků železniční dopravy, vodní dopravy a letecké dopravy. V letech 2004 až 2011 jsou sledované škodlivé látky vypouštěny z mobilních zdrojů znečištění, produkovány průmyslem či domácnostmi.

Graf 14: Emise škodlivých látek – Jihozápad 2004 – 2011 v t

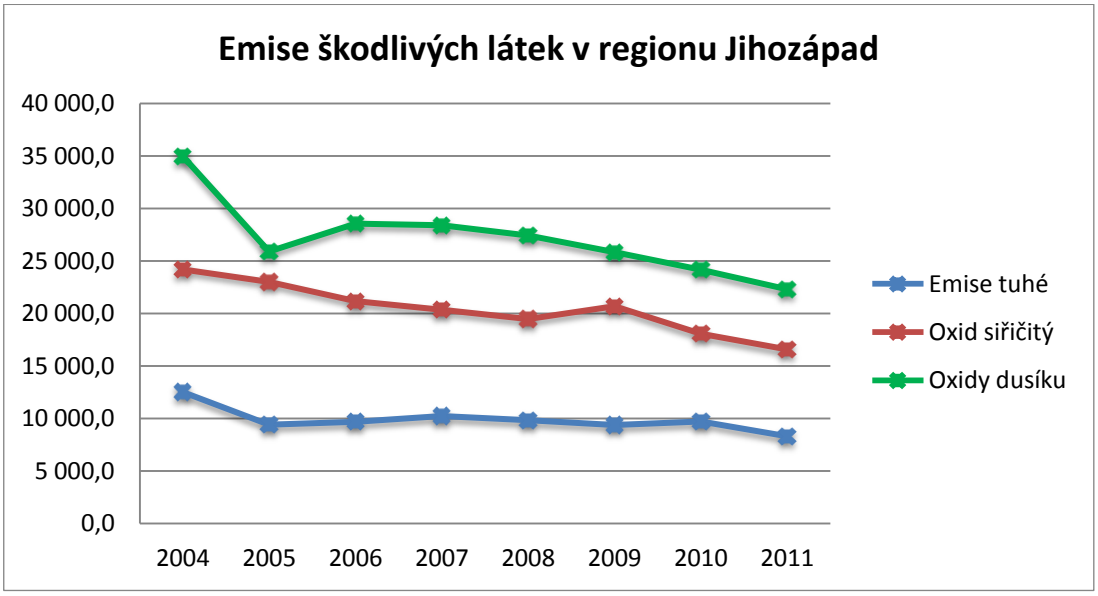

Zdroj: ČSÚ

Z grafu 14 je patrné, že obsah škodlivých látek vypouštěných do ovzduší v regionu soudržnosti Jihozápad se snižují. Emise tuhých paliv v roce 2004 dosahovaly hodnoty 12 520,6 t, zatímco v roce 2011 tato hodnota snížila o 34 %.

Oxid siřičitý (SO_2) vznikající zejména spalování fosilních paliv, při průmyslových procesech, tak v domácích topeništích, se řadí mezi hlavní složku při vzniku kyselých dešťů okyselující půdu, řeky a jezera, urychlují korozi budov a soch. Z grafu je opět vidět, jak se nebezpečný SO_2 snižuje, v roce 2004 vykazoval hodnotu 24 191,8t. Do roku 2011 se tuto látku podařilo snížit o 31 %. Hlavními zdroji SO_2 jsou teplárny a elektrárny. Tato látka působí dráždivě na sliznice dýchacích cest. Vznikají díky němu záněty průdušek a astma.

Oxid dusičitý (NO_2), který taktéž napomáhá vzniku kyselých dešťů, se řadí mezi látky ohrožující zdraví obyvatel. V roce 2004 dosahoval NO_2 35 002,7 t. Za období sedmi let se jej podařilo snížit o 36 %. Na základě existence této látky vzniká ve městech nebezpečný fotochemický smog.

Graf 15: Emise škodlivých látek – Moravskoslezsko 2004 – 2011 v t

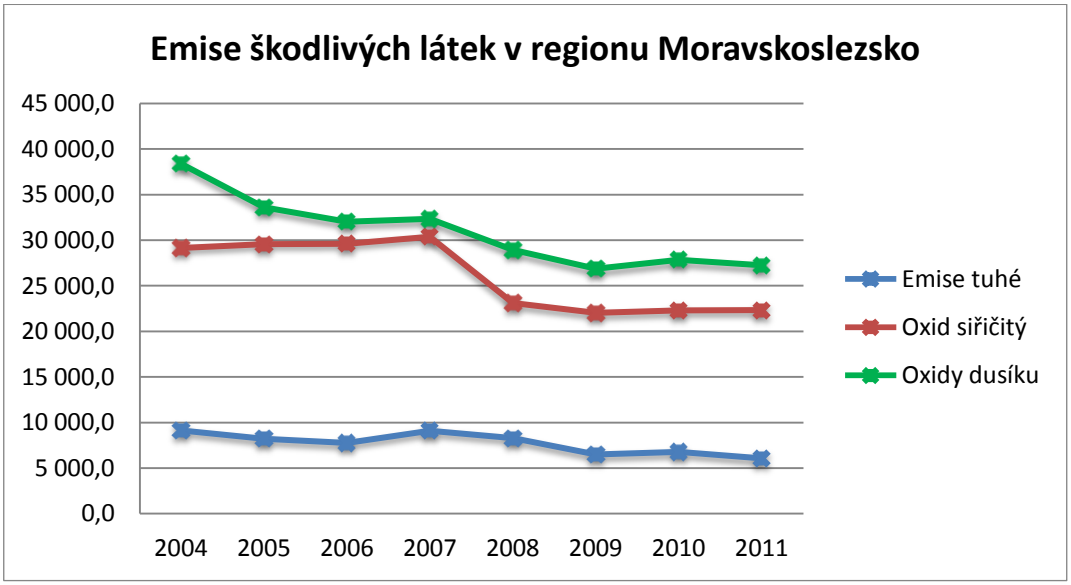

Zdroj: ČSÚ

Situace v regionu Moravskoslezsko je v porovnání s regionem Jihozápad poněkud horší neboť nebezpečné látky jsou zde ve větší koncentraci. Emise tuhých paliv roku 2004 dosahovaly hodnot 9 156 t, do roku 2011 se je podařilo snížit o 34 %. Nebezpečný oxid siřičitý dosahoval hodnoty 29 145 t a opět se jej podařilo snížit o 23 % v roce 2011. Oxidy dusíku dosahovaly v roce 2004 vysokých hodnot 38 399,8 t a snížily o 29 %.

Následující graf 16 znázorňuje, k jakému rozdílu dochází v produkci látky CO_2 v regionu Jihozápad a Moravskoslezsko za uvedené období.

Graf 16: Produkce CO_2 v regionu Jihozápad a Moravskoslezsko 2004 – 2011 v t

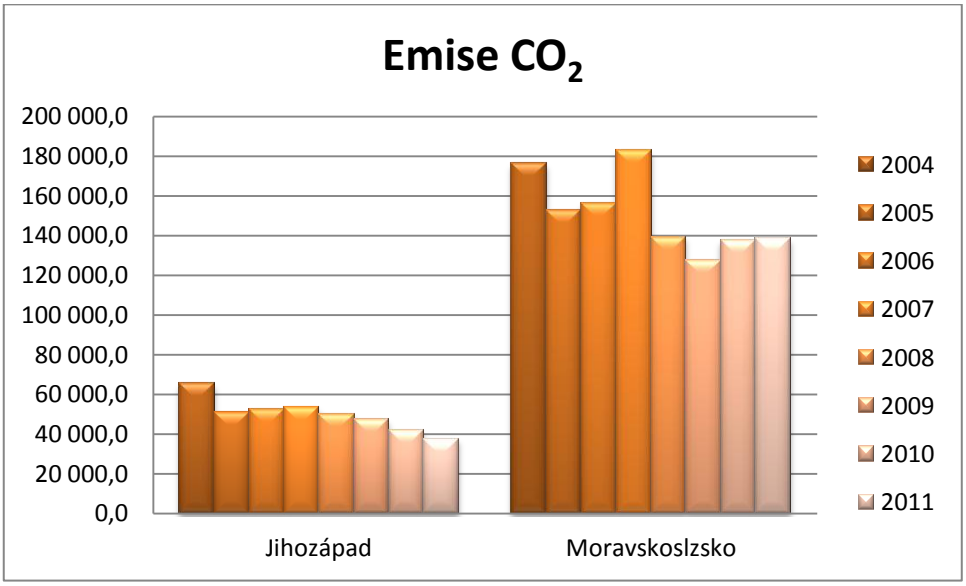

Zdroj: ČSÚ

Na první pohled je zřejmé, že situace v regionu Moravskoslezsko je výrazně horší než v regionu Jihozápad. Sice je patrný v obou případech snižování této látky, nicméně v regionu Moravskoslezsko je stále vysoká koncentrace. Oxid uhličitý je nebezpečný především v působení na srdce, cévní a nervový systém. Zejména i proto, jak již bylo uvedeno v praktické části, Státní fond životního prostředí ČR v rámci Národních programů, vyhlašují programy na výměny kotlů domácnostem a nově zavedl i program pro podporu účasti dětí předškolního věku na ozdravných pobytech. V obou případech se podařilo CO_2 snížit. V regionu Jihozápad došlo ke snížení CO_2 o 42,6 % a v regionu Moravskoslezsko o 21,5 % oproti původnímu stavu.

4.6.2 Lesní porosty

Lesy jsou další významnou složkou životního prostředí a tedy součástí pro hodnocení kvality života v regionu. Lesy představují přirozené biotopy rostlin a živočichů. Snížení lesního porostu má významné negativní důsledky pro ekosystémy a ochranu ovzduší, neboť pohlcují významné množství oxidu uhličitého, což je důvod, proč je výsadba nových lesů považována za jeden ze způsobů eliminace zvyšování koncentrace této látky v atmosféře. Proto je i ve vlastním zájmu regionu, aby se stával atraktivní pro obyvatele, investoval do zalesňování [15].

Graf 17: Zalesňování v ha 2003 - 2012

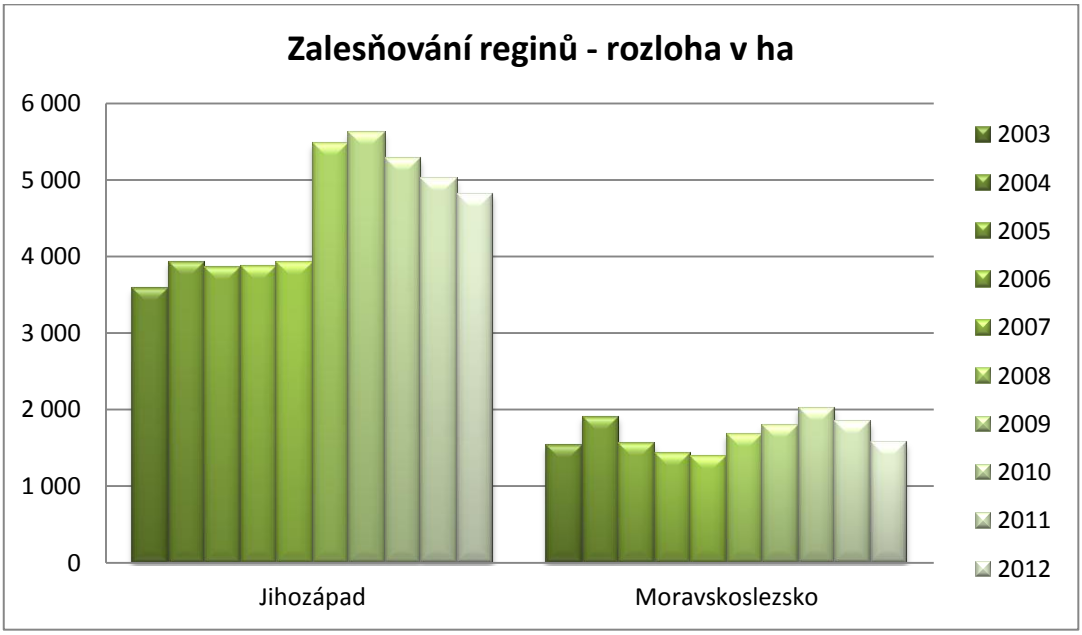

Zdroj: ČSÚ

Na základně předchozí analýzy ovzduší v obou regionech by se dalo předpokládat, že region Moravskoslezsko, bude více investovat do zalesňování, aby tím napomohlo zlepšení kvality ovzduší. Nicméně je vidět velký rozdíl mezi oběma regiony.

V roce 2003 v regionu Jihozápad zaujímaly lesní plochy 37,48 % celkové rozlohy regionu. Větší rozloha lesů je dána i tím, že jde zde NP Šumava. V roce 2012 došlo k nárůstu o 2,7 % lesních ploch. Celkově v obou regionech vzrostla rozloha lesů, v roce 2003 v Moravskoslezsku byla evidována 35 % lesní plochy k celkové rozloze regionu. V roce 2012 došlo také k zvýšení rozlohy lesních ploch o 1,9 % vzhledem k celkové rozloze regionu.

4.6.3 Voda

Voda, stejně jako vzduch, je nezbytná pro existenci života. Zejména proto je i důležitá její ochrana. Neboť jen čistá a nezávadná voda přispívá ke kvalitě života. Soudobý životní styl obyvatel a průmyslová činnost napomáhá jejímu znečištění. Proto je tato část věnována počtu čistíren odpadních vod v daném regionu a produkci odpadních vod vznikající z domácností či průmyslu za období devíti let.

Graf 18: Odpadní vody za období 2003 – 2012

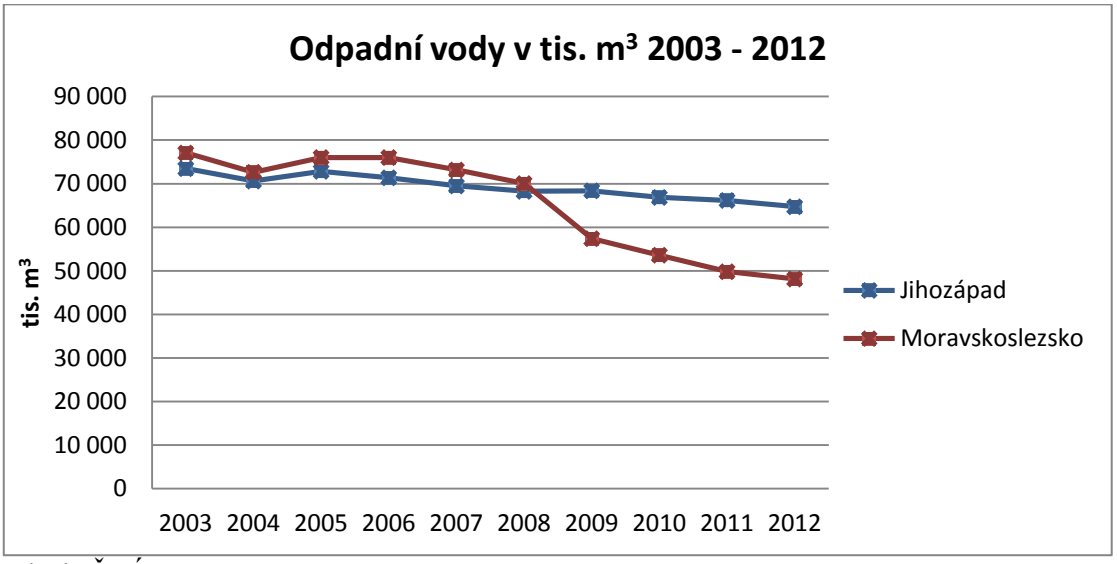

Zdroj: ČSÚ

Za uvedené období 2003 – 2012 je zřejmé, že vypouštění odpadních vod do kanalizace v obou regionech se snižuje. V regionu Jihozápad se v roce 2003 vypustilo 73 475 tis. m^3, o devět let později došlo ke snížení o 12 % vypouštění odpadních vod. Avšak v regionu Moravskoslezsko došlo k výraznému snížení produkce odpadních vod. V roce 2003 dosahovala hodnota 77 063 tis. m^3 a došlo ke snížení o 38 %. S oblastí odpadních vod souvisí i problematika čističek odpadních vod (ČOV). V současné době jsou budovány ČOV s 3. stupněm čištěním, který slouží k dočištění odpadních vod od fosforu, dusíku, nerozpuštěných látek a k hygienizaci vody. Na ČOV jsou připojeny všechny velké zdroje znečištění, tj. průmyslové podniky. V počtu čističek odpadních vod je tomu lépe v regionu Jihozápad. V roce 2003 zde bylo evidováno 284 ČOV a došlo k nárůstu o 190 ČOV ve srovnávaném roce 2012. Region Moravskoslezsko disponoval 97 ČOV (v roce 2003) a došlo k nárůstu o 54 ČOV.

4.6.4 Zhodnocení kvality života v regionech

Na základě upraveného indexu EPI, uvedeného v metodické části práce, se hodnotí kvalita života ve vybraných regionech v roce 2004 a 2011. Následující graf 19 a 20 slouží pro znázornění dané situace.

Pro výpočet je nezbytné uvést, že region Moravskoslezsko má rozlohu 5 427 km^2 a v roce 2004 se zde evidoval 1 258 588 obyvatel. V roce 2011 došlo k úbytku v počtu

obyvatel na hodnotu 1 232 626. V rámci regionu Jihozápad bylo v roce 2004 evidováno 1 174 637 osob a v roce 2011 se počet navýšil na 1 207 404 osob. Celková rozloha regionu je 17 617 km^2.

Graf 19: Složky životního prostředí 2004

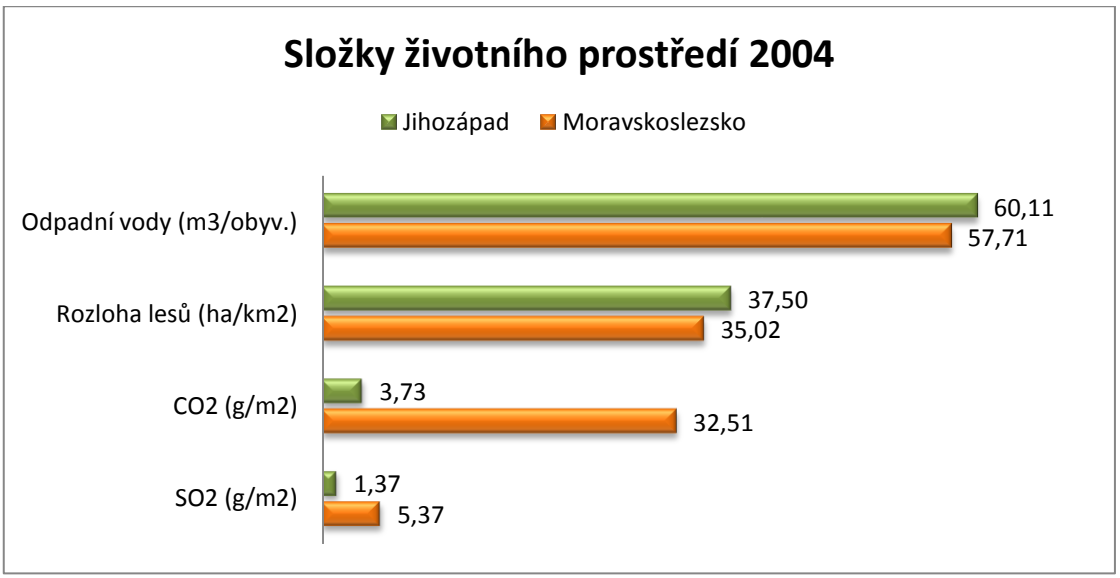

Zdroj: Vlastní zpracování

Graf 20: Složky životního prostředí 2011

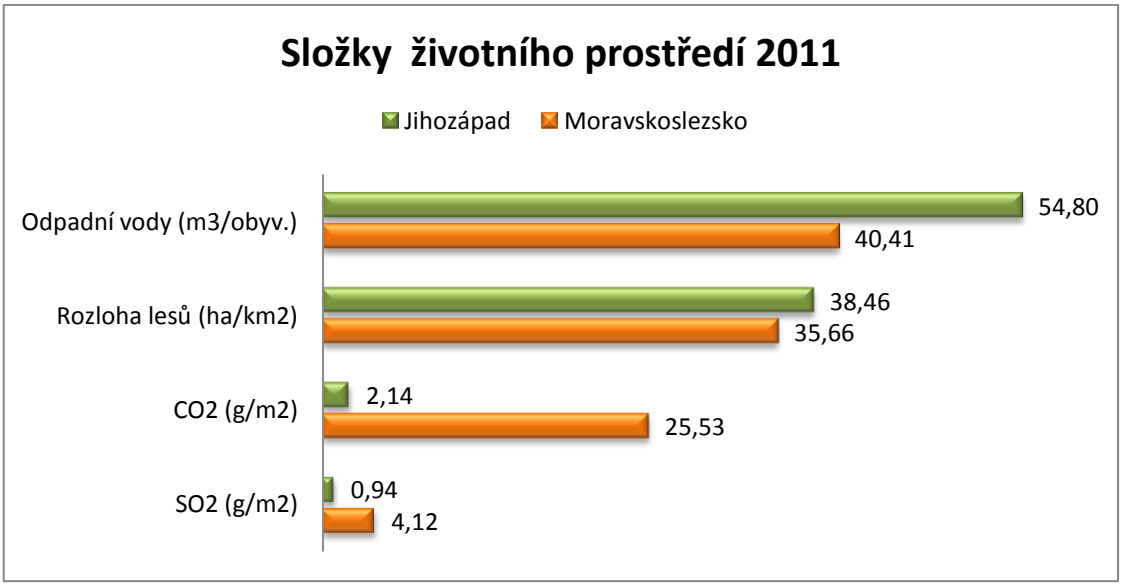

Zdroj: Vlastní zpracování

Získané hodnoty se dále přepočetly na základě vah u jednotlivých kategorií. Tyto váhy jsem zvolila dle svého uvážení na základě významnosti jednotlivých složek ŽP,

tak aby výsledný součet vah byl 100 %. Následující tabulka 2 znázorňuje získané výsledky.

Tabulka 2: Hodnocení kvality životního prostředí

Složka ŽP	Kritérium	Váhy	2004		2011	
			Moravskoslezsko	Jihozápad	Moravskoslezsko	Jihozápad
Ovzduší	SO_2 (g/m^2)	25%	1,34	0,34	1,03	0,24
	CO_2 (g/m^2)	25%	8,13	0,93	6,38	0,53
Lesy	Rozloha lesů (ha/km^2)	20%	7,00	7,50	7,13	7,69
Voda	Odpadní vody (m^3/obyv.)	30%	17,31	18,03	12,12	16,44

Zdroj: Vlastní zpracování

Na základě přepočtu oxidů obsažených ve vzduchu na rozlohu regionů, dopadly výsledky regionu Moravskoslezsko ještě hůře, zejména je to dáno tím, že tento region má menší rozlohu než region Jihozápad. Dále došlo i k přepočtu škodlivých látek obsažených v ovzduší na obyvatele, ale ani tento výsledek nedopadl nejlépe a opět se ukázal region Moravskoslezsko na hroší úrovni, i když v regionu Moravskoslezsko je více obyvatel. Avšak toto kritérium není v tabulce ani grafu uvedeno, aby nedošlo k dvojímu započtení emisí škodlivých látek.

V rámci rozlohy lesů, kdy došlo k přepočtu rozlohy lesů na celkovou rozlohu regionu, dopadly výsledky lépe v regionu Jihozápad. I za předpokladu větší rozlohy zmíněného regionu.

Poslední sledovaná kategorie týkající se odpadních vod. V tomto měření obstál region Moravskoslezsko. V tomto regionu žije více obyvatel, než v regionu Jihozápad a i přesto zde dochází každoročně ke snížení odpadních vod. Zde je zajímavé zmínit, že pokud v regionu žije více obyvatel, mělo by to znamenat i vyšší produkci odpadních vod, ale na základě výsledků je patrné, že vyšší počet obyvatel je při přepočtu výhodou.

Pokud dojde k hodnocení kvality, které uvádí index EPI, na základě získaných hodnot, by lépe pro život vyšel region Jihozápad. Je zde nižší koncentrace škodlivých látek v ovzduší a i větší rozloha lesů. Region Moravskoslezsko dopadl lépe pouze na základě hodnocení vypouštění odpadních vod.

5 Diskuse

Z cíle práce vyplývala otázka, jakým způsobem Státní fond životního prostředí ČR přispívá k rozvoji regionu. Na tuto otázku je obtížně odpovědět, neboť při zpracovávání diplomové práce nebyla bohužel k dispozici data, která by lépe vystihla danou problematiku. Především se jedná o nezveřejnění dat představující, kolik finančních prostředků, ať již prostřednictvím dotací či půjček, poskytl Státní fond životního prostředí ČR jednotlivým regionům na základě složek ŽP v období 2000-2012. Avšak po kontaktování SFŽP, byly zveřejněny alespoň údaje za roky 2011 a 2012, ostatní bohužel nikoliv.

Pro lepší vypovídací schopnost a také pro informování veřejnosti, by údaje týkající se činnosti poskytování finančních prostředků Fondu, měly být uvedeny ve výročních zprávách podrobněji. To samé by mělo platit pro jednotlivé regiony. Ty by měly zveřejňovat ve výročních zprávách či jiným způsobem, kam plynou obdržené dotace a půjčky.

Avšak na základě dostupných dat daný Fond díky svým příspěvkům napomáhá k zlepšení stavu životního prostředí, což je předpoklad pro celkový rozvoj v regionu. V rámci sledovaného období 2001 – 2012 region Jihozápad získal celkovou podporu ve výši 4 107,2 mil. Kč a region Moravskoslezsko přibližně o dvakrát méně, celkové podpora 1 951,6 mil. Kč. Nutno říci, že jedním argumentem proč region Jihozápad získal více financí, je skutečnost, že se region Jihozápad skládá ze dvou krajů a tedy by se dalo předpokládat, že daný region obdrží více prostředků na základě podaných žádostí o podporu.

Nicméně, aby byl tento argument vyvrácen, sledovaly se hodnoty i v regionu Severozápad (tvořen Karlovarským a Ústeckým krajem), kde je také situace životního prostředí velice narušena. Bylo zjištěno, že i když je region Severozápad tvořen ze dvou krajů, získal za uvedené období 2 167,7 mil. Kč, což je také dvakrát méně než region Jihozápad.

Proto se dá říci, že region Jihozápad obdržel více finančních prostředků na základě aktivní činnosti v podávání žádostí o podporu za celé sledované období.

Nicméně jak bylo v práci uvedeno, regiony pro svůj rozvoj nevyužívají pouze prostředky z ČR, ale také podporu z fondů Evropské unie. V rámci Regionální operačních programů za programovacího období 2007-2013, poskytly fondy EU regionu Jihozápad podporu ve výši 745 474 262 eur a regionu Moravskoslezsko 750 981 748 eur. Na základě této skutečnosti je patrné, že pomoc ve formě podpory regionům ze strany EU je vítaná. I přes tuto finanční pomoc, regionální rozdíly regionů ČR stále přetrvávají. Na základě zveřejněných výsledků Eurostatu ohledně hodnocení regionu na základě jejich vyspělosti, jsou na tom regiony ČR oproti dalším regionům členských států EU o poznání hůře. Kromě Prahy, se všech sedm zbylých regionů, nacházejí v kategorii pod 75 % unijního průměru, kam putuje více než 80 % rozpočtu kohezní politiky EU.

Co se týká oblasti kvality života v regionu Jihozápad a regionu Moravskoslezsko, došlo ke sledování kvality ŽP v roce 2004 a 2011 na základě indexu EPI. Posuzovalo se snižování emisí, odpadních vod, změny rozlohy lesů a to vše v procentech s procenty vynakládaných výdajů (investiční + neinvestiční). Sledované údaje byly přepočteny - emise (g/m^2), odpadní vody (m^3/obyvatele) a rozloha lesů (ha/km^2).

Na základě výsledků vyšlo, že region Moravskoslezsko snížil emise SO_2 a CO_2 o 23 % a 21 %, odpadní vody o 31 % a rozloha lesů se zvýšila o 1,8 %. Celkové výdaje na ochranu ŽP vzrostly v roce 2011 v regionu Moravskoslezsko o 132 % oproti roku 2004. Ačkoliv jsou výdaje v Moravskoslezském regionu vyšší, pokud jde o procentní snížení emisí ve srovnání s výchozím rokem (rok 2004), je situace v kvalitě ovzduší neuspokojivá. Moravskoslezský region by, vzhledem k výchozímu špatnému stavu ŽP potřeboval mnohem účinnější, rychlejší snižování emisí, aby se kvalita ovzduší vyrovnala kvalitě v Jihozápadním regionu. Potřeboval by tedy účinnější výdaje na zlepšení kvality ovzduší.

V regionu Jihozápad došlo od roku 2004 do 2011 ke snížení emisí SO_2 a CO_2 o 31 % a 43 %, odpadní vody poklesy pouze o 6 % a rozloha lesů se zvýšila o 2,6 %. Při srovnání s celkovými výdaji na kvalitu ŽP, které se zvýšily v roce 2011 o 84 % oproti roku 2004, lze spatřovat účinné nakládání s prostředky do problémových částí složek ŽP, zejména v oblasti snižování emisí.

6 Závěr

Diplomová práce měla za cíl zhodnotit využití podpory ze Státního fondu životního prostředí ČR, jak přispívá k celkovému rozvoji regionu, chápaného v širších souvislostech jako kvalitu života obyvatel regionu. Pro práci byly vybrány dva regiony soudržnosti na úrovni NUTS II. Jednalo se o region s celkem vyváženým ŽP – region Jihozápad. Proti němu byl vybrán region s relativně narušeným ŽP – region Moravskoslezsko.

Teoretická část byla zaměřena na historii kvality životního prostředí ČR, dále jaké možnosti mají regiony při financování životního prostředí ze zdrojů ČR a fondů EU. A také zde byla zmíněna problematika týkající se kvality života a indexy, kterými se měří.

Praktická část se již věnovala, jak SFŽP přispívá k rozvoji a financování životního prostředí vybraným regionům za období 2001-2012. V rámci čerpání podpory region Jihozápad získal celkovou finanční podporu ve výši 4 107,2 mil. Kč. Region Moravskoslezsko přibližně o dvakrát méně, celková podpora činila 1 951,6 mil. Kč. V rámci národních programů ze SFŽP region Jihozápad získal podporu za období 2007-2012 ve formě dotací 266,594 mil. Kč, region Moravskoslezsko 104,175 mil. Kč.

Další část se věnovala investičním a neinvestičním výdajům obou regionů, kde prostředky nebyly pouze ze SFŽP, ale ze všech zdrojů ČR. Byly sledovány hodnoty za období 2003 – 2012, neboť před rokem 2003 byly sledovány pouze investiční výdaje. Oba regiony nejvíce proinvestovaly do složky nakládání s odpadními vodami, poté do oblasti ochrany ovzduší a klimatu a nakládání s odpady. Na druhé straně neinvestiční výdaje směřovaly v obou regionech především do oblasti nakládání s odpady, poté do nakládání s odpadními vodami a do oblasti ochrany ovzduší a klimatu. Avšak v regionu Moravskoslezsko byly výdaje na ochranu ovzduší výrazně vyšší.

Poslední část se věnovala kvalitě života obyvatel ve vybraných dvou regionech a také hodnocení kvality života podle indexu EPI.

Pro hodnocení kvality života byly sledovány 3 složky ŽP - ovzduší, voda, lesní porosty. První sledovanou složkou ŽP bylo ovzduší. Údaje byly sledovány za období 2004-2011. Z výsledků bylo zjištěno, že obsah škodlivých látek vypouštěných do ovzduší v regionu soudržnosti Jihozápad se snižuje. Emise tuhých paliv se za dané

období snížily o 34 %, oxid siřičitý (SO_2) se snížil o 31 %, oxid dusičitý (NO_2) se snížil o 36 % a oxid uhličitý (CO_2) se snížil o 43 %. V regionu Moravskoslezsko také došlo ve všech případech ke snížení hodnot emise škodlivých látek do ovzduší. Emise tuhých paliv se snížila o 34 %, SO_2 se snížil o 23 %, NO_2 se snížil o 29 % a CO_2 se snížil o 21,5 %.

Druhá sledovaná složka ŽP, tj. lesní porosty, byla sledována za období 2003-2012. V tomto hodnocení bylo zjištěno, že i když region Moravskoslezsko je co se týká oblasti kvality ovzduší na tom poněkud hůře, neinvestuje do zalesňování tolik finančních prostředků jako region Jihozápad. V regionu Jihozápad došlo k nárůstu rozlohy lesů o 2,7 %, zatímco v regionu Moravskoslezsko o 1,9 % k celkové rozloze regionu.

Poslední sledovaná složka ŽP, tj. odpadní vody, byla sledována rovněž za období 2003-2012. V obou případech opět došlo ke snížení produkce odpadních vod. V regionu Jihozápad se v roce 2003 vypustilo 73 475 tis. m^3 odpadních vod a došlo ke snížení o 12 %. V druhém regionu - regionu Moravskoslezsko došlo k výraznému snížení produkce odpadních vod. V roce 2003 dosahovala hodnota 77 063 tis. m^3 a došlo ke snížení o 38 %. V regionu Moravskoslezsko žije více obyvatel, než v regionu Jihozápad a i přesto zde dochází každoročně ke snížení odpadních vod. Zde je zajímavé zmínit, že pokud v regionu žije více obyvatel, mělo by to znamenat i vyšší produkci odpadních vod, ale na základě výsledků je patrné, že vyšší počet obyvatel je při přepočtu výhodou.

Poslední část práce se věnovala hodnocení kvality života podle indexu EPI. Nutno podotknout, že v rámci hodnocení EPI se používají více ukazatelů, a tudíž výsledné hodnocení má větší vypovídací schopnost. Nicméně v rámci regionu byla zjistitelná pouze následující data týkající se oblasti ovzduší, lesů a vod. Ovzduší bylo měřeno podle SO_2 (g/m^2) a CO_2 (g/m^2), lesy na základě rozlohy lesů (ha/km^2) a oblast vod pomocí odpadních vod (m^3/obyv.). Na základě výpočtu a poté vynásobení ukazatelů příslušnými váhami, by lépe pro život vyšel region Jihozápad. Je zde nižší koncentrace škodlivých látek v ovzduší a i větší rozloha lesů. Region Moravskoslezsko dopadl lépe pouze na základě hodnocení vypouštění odpadních vod.

Z práce vyplývá, že stav životního prostředí se v obou regionech zlepšuje. Zlepšení je dosaženo jednak díky finančním prostředkům, které jsou poskytovány ze

Státního fondu životního prostředí ČR, či i z jiných zdrojů ČR. Tak i díky tomu, že jsme vstoupili do Evropské unie a otevřely se nám tak další možnosti v čerpání prostředků z evropských fondů. Tyto prostředky rovněž napomáhají k rozvoji a snižování regionální rozdílů v jednotlivých oblastech. Na druhé straně je nutno zmínit, že za zlepšením životního prostředí je i postavení lidí k této problematice. Je důležité si uvědomit, že je nutné chránit jednotlivé složky životního prostředí, neboť kvalitní ŽP je i předpokladem pro zlepšení celkové kvality života v dané lokalitě.

I. Summary

The topic of my thesis is how the State Environmental Fund (SEF) of the Czech Republic contributes to the region's development through the financial support. Within thesis are chosen two regions. The Southwest Region with relatively balanced environment and the Moravia-Silesia Region with a damaged environment.

The theoretical part is focused on the history of the Environment of the Czech Republic. There is also characterized by funding environmental resources of Czech Republic and EU resources. In this part is also characterized the quality of life and methods of measuring.

The practical part deals with the analysis of financial support from the SEF to regions, as well as an analysis for what components to environmental flows the most investment and non-investment expenses from all sources of the Regions of the Czech Republic. And the last part of the thesis deals with the quality of life in the selected two regions. Quality of life is evaluated by analyzing selected three components of the environment - air, water, forests. In another part of the quality of life is assessed by EPI index, which is modified for this thesis. This index assesses what was the environment in 2004 and in 2011, if has improved state of the environment or not.

Key worlds:

Environment, development, support, quality of life

II. Seznam použité literatury

[1] Andonova, L. (2004). *Transnational politics of the environment*: The European Union and environmental policy in Central and Eastern Europe. Cambridge, Mass: MIT Press.

[2] Boháčková, I. & Hrabánková, M. (2009). *Strukturální politika Evropské unie*. Praha: C.H. Beck.

[3] Businessinfo.cz: Regionální uspořádání a regiony soudržnosti v ČR. (2013). Retrieved December 23, 2013, from http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/regionalni-usporadani-a-regiony-1862.html

[4] Celkom.cz: Operační programy 2014-2020. (2014). Retrieved August 24, 2014, from http://www.celkom.cz/operacni-programy-2014-2020/

[5] Čadil, J. (2010). *Regionální ekonomie : teorie a aplikace*. V Praze: C.H. Beck.

[6] Česká informační agentura životního prostředí. (2014). Politika životního prostředí. Retrieved April 4, 2014, from //www1.cenia.cz/www/environmentalni ekonomika/politika-zp

[7] Červinka, P. (1999). *Životní prostředí České republiky*. Praha: Karolinum.

[8] Čmejrek, J. (2008). *Obce a regiony*. Praha: Alfa nakladatelstvi.

[9] Desai, U. (1998). *Ecological policy and politics in developing countries economic growth, democracy, and environment.* Albany: State University of New York Press.

[10] EAGRI: LEADER ČR (Dotace). (2014). Retrieved August 14, 2014, from http://eagri.cz/public/web/mze/dotace/dobihajici-a-ukoncene-dotace/leader-cr/

[11] Environmental Performance Index: Our Methods. (2014). Retrieved August 14, 2014, from http://epi.yale.edu/our-methods

[12] Evropská komise: Politika soudržnosti 2014-2020. (2014). Retrieved August 14, 2014, from http://ec.europa.eu/regional_policy/what/future/index_cs.cfm

[13] Finanční nástroje péče o přírodu a krajinu: Program péče o krajinu. (2013). Retrieved January 23, 2014, from http://www.dotace.nature.cz/ppk-programy.html

[14] Finanční nástroje péče o přírodu a krajinu: Podpora obnovy přirozených funkcí krajiny. (2013). Retrieved January 23, 2014, from http://www.dotace.nature.cz/popfk-programy.html

[15] Informační systém statistiky a reportingu. (2014). Retrieved August 1, 2014, from http://issar.cenia.cz/issar/page.php?id=187

[16] Jihočeský kraj - oficiální server provozovaný Krajským úřadem. (2013). Retrieved December 23, 2013, from http://www.kraj-jihocesky.cz/1293/regionalni_operacni_program_regionu_soudrznosti_nuts_ii_jihozapad.htm

[17] Kolektiv CES VŠEM, NOZV NVF. (2011) *Konkurenční schopnost České republiky 2010–2011*. Praha: Linde.

[18] König, P. & Lacina, L. (2004). *Rozpočet a politiky Evropské unie*. Praha: C. H. Beck.

[19] MMR ČR: Evropská unie. (2013). Retrieved August 13, 2014, from http://www.mmr.cz/cs/Evropska-unie/Kohezni-politika-EU/Kohezni-politika

[20] MMR ČR: Podpora regionu a cestovní ruch. (2014). Retrieved August 25, 2014, from http://www.mmr.cz/cs/Podpora-regionu-a-cestovni-ruch/Regionalni-politika/Programy-Dotace/OBNOVA-OBECNIHO-A-KRAJSKEHO-MAJETKU-PO-ZIVELNI-(1)

[21] MMR ČR: Podpora regionu a cestovni ruch. (2014). Retrieved August 13, 2014, from http://www.mmr.cz/cs/Podpora-regionu-a- cestovni-ruch/Regionalni-politika/Programy-Dotace/Podpora-rozvoje pracovnich-prilezitosti- na-uzemi-U

[22] MMR ČR: Podpora regionu a cestovni ruch. (2014). Retrieved August 13, 2014, from http://www.mmr.cz/cs/Podpora-regionu-a- cestovni-ruch/Regionalni-politika/Programy-Dotace/Podpora-rozvoje-a-obnovy-venkova-2014

[23] MMR ČR: Podpora regionu a cestovni ruch. (2014). Retrieved August 13, 2014, from http://www.mmr.cz/cs/Podpora-regionu-a- cestovni-ruch/Regionalni-politika/Programy-Dotace

[24] MMR ČR: Zákon č. 248/2000 Sb. o podpoře regionální rozvoje. (2014). Retrieved August 1, 2014, from

http://www.mmr.cz/cs/Ministerstvo/Ministerstvo/Legislativa-v-priprave/Platne-pravni-predpisy/Oblast-regionalni-politiky

[25] MŽP ČR: Financování ochrany životního prostředí / Fondy a programy EU / Komunitární program LIFE. (2014). Retrieved August 11, 2014, from http://www.mzp.cz/cz/komunitarni_program_life

[26] MŽP ČR: Projekty LIFE. (2013). Retrieved August 11, 2014, from http://www.mzp.cz/cz/odkazy_na_projekty

[27] MŽP ČR: Ministerstvo. (2013). Retrieved January 23, 2014, from http://www.mzp.cz/cz/ministerstvo

[28] MŽP ČR: Ochrana ovzduší. (2014). Retrieved August 1, 2014, from http://www.mzp.cz/cz/ovzdusi

[29] Moldan, B. (1991). Duhový program: program ozdravení životního prostředí České republiky. Praha: Academia.

[30] Moldan, B. (1997). *Ekonomické aspekty ochrany životního prostředí: situace v České republice*. Praha: Karolinum.

[31] Nová zelená úsporám 2013: Oficiální web programu. (2013). Retrieved December 16, 2013, from http://www.nzu2013.cz/

[32] Operační program Životní prostředí - *OPŽP*. (2012). Retrieved December 16, 2013, from http://www.opzp.cz/

[33] Pomališová, M. (2010). Hodnocení kvality života ve městech se zapojením veřejnosti: (zrcadlo místní udržitelnosti): praktická příručka pro politiky, zástupce místních úřadů a neziskové organizace k hodnocení kvality života ve městech a obcích České republiky se zapojením veřejnosti. Praha: Týmová iniciativa pro místní udržitelný rozvoj.

[34] *Příručka pro příjemce ROP NUTS II Jihozápad* (2013). ROP Jihozápad. Praha: ROP Jihozápad.

[35] Příručka pro žadatele o dotace z Operačního programu Životní prostředí: operační program Životní prostředí - pro vodu, vzduch a přírodu: říjen 2008 (2008). Praha: Státní fond životního prostředí ČR.

[36] Seed, P. & Lloyd, G. (1997). *Quality of life*. London Bristol, Pa: Jessica Kingsley.

[37] SFŽP ČR. (2013). Retrieved December 12, 2013, from https://www.sfzp.cz/sekce/92/statni-fond-zivotniho-prostredi-cr/

[38] SFŽP ČR: Národní programy. (2013). Retrieved December 12, 2013, from https://www.sfzp.cz/sekce/163/strucne-o-narodnich-programech/

[39] SFŽP ČR: Švýcarské fondy. (2013). Retrieved December 21, 2013, from https://www.sfzp.cz/sekce/424/strucne-o-svycarskych-fondech/

[40] Strukturální fondy EU: Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova. (2014). Retrieved August 20, 2014, from http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Informace-a-dokumenty/slovnik-pojmu/E/Evropsky-zemedelsky-fond-pro-rozvoj-venkova-(EAFRD

[41] Strukturální fondy EU: Informace o fondech. (2014). Retrieved August 25, 2014, from http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Fondy-EU/Informace-o-fondech-EU

[42] Strukturální fondy EU: Integrovaný regionální operační program. (2014). Retrieved August 29, 2014, from http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Fondy-EU/2014-2020/Operacni-programy/Integrovany-regionalni-operacni-program

[43] Strukturální fondy EU: OP Životní prostředí 2007-2013. (2013). Retrieved January 23, 2014, from http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Fondy-EU/Programy-2007- 2013/Tematicke-operacni-programy/OP-Zivotni-prostredi

[44] Strukturální fondy EU: Příprava období 2014-2020. (2014). Retrieved August 12, 2014, from http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Fondy-EU/2014-2020/Operacni-programy/OP-Zivotni-prostredi

[45] Strukturální fondy EU: Programy 2007–2013. (2013). Retrieved January 23, 2014, from http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Fondy-EU/Programy-2007-2013

[46] Strukturální fondy EU: Regionální operační programy. (2013). Retrieved December 23, 2013, from http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Fondy-EU/Programy-2007-2013/Regionalni-operacni-programy

[47] Státní zemědělský intervenční fond. O nás. (2014). Retrieved August 11, 2014, from https://www.szif.cz/cs/o-nas

[48] Snižujeme.cz: Nová zelená úsporám: Dotace na zateplení rodinných domů. (2014). Retrieved April 4, 2014, from http://www.snizujeme.cz/clanky/nova-zelena-usporam-dotace-zatepleni-rodinnych-domu/

[49] Tošovská, E. (2010). *Makroekonomické souvislosti ochrany životního prostředí*. V Praze: C.H. Beck.

[50] Via rustica pro venkov. (2014). Retrieved August 14, 2014, from http://www.viarustica.cz/projekty-sdruzeni-via-rustica/realizace-spl-leader/co-je-leader

[51] Vysoká škola ekonomická: Katedra veřejných financí. (2014). Retrieved May 22, 2014, from http://kvf.vse.cz/storage/1239722886_sb_hajek.pdf

[52] Wokoun, R. (2008). Regionální rozvoj: (východiska regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programováni. Praha: Linde.

[53] Zelená úsporám. Popis programu. (2014). Retrieved April 2, 2014, from http://www.zelenausporam.cz/sekce/470/popis-programu/

[54] *Zpráva o hospodaření SFŽP ČR za rok 2010*. (2011). Praha: Státní fond životního prostředí.

Ostatní zdroje:

- Český statistický úřad. (2014). Retrieved from http://www.czso.cz/
- Horká, L. (2003). *Hodnocení socioekonomické vyspělosti regionů*. (Diplomová práce). Dostupné z: http://is.muni.cz/th/323233/esf_m/DP_Horka_Lenka.pdf
- Statistická ročenka životního prostředí 2000 – 2013
- Výroční zprávy o hospodaření Státního fondu životního prostředí 2000 – 2012

III. Seznam použitých zkratek

ČOV	Čistírna odpadních vod
EARDF/EZFRV	Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova
EMFF/ENRF	Evropský námořní a rybářský fond
FS/CF	Fond soudržnosti
EPI	Index environmentální výkonnosti
ESF	Evropský sociální fond
ESI	Index udržitelnosti z hlediska životního prostředí
ESIF	Evropské strukturální a investiční fondy
ERDF/EFRR	Evropský fond pro regionální rozvoj
IROP	Integrovaný regionální operační program
MF	Ministerstvo financí ČR
MMR	Ministerstvo pro místní rozvoj ČR
MŽP	Ministerstvo životního prostředí ČR
ROP	Regionální operační programy
SFŽP	Státní fond životního prostředí ČR
SZIF	Státní zemědělský intervenčí fond ČR
ŽP	Životní prostředí

IV. Seznam tabulek, obrázků a grafů

Seznam tabulek

Tabulka 1: Výdaje SFŽP dle jednotlivých složek ŽP v mil. Kč – 2000 až 2012 23
Tabulka 2: Hodnocení kvality životního prostředí 63

Seznam obrázků

Obrázek 1: Index environmentální výkonnosti 2012 (EPI) 36
Obrázek 2: Schéma zhodnocení kvality života 36
Obrázek 3: NUTS II Region soudržnosti Jihozápad 38
Obrázek 4: NUTS II Region soudržnosti Moravskoslezsko 40

Seznam grafů

Graf 1: Realizovaná finanční podpora SFŽP regionům 2001 – 2012 v mil. Kč 42
Graf 2: Finanční podpora ze SFŽP 2001 – 2012 v mil. Kč pro dva vybrané regiony .. 43
Graf 3: Podpora SFŽP – Národní programy v tis. Kč 44
Graf 4: Celkové výdaje na ochranu ŽP v mld. Kč ze všech zdrojů ČR 47
Graf 5: Investiční a neinvestiční výdaje na ochranu ŽP ze zdrojů ČR na HDP 48
Graf 6: Investiční a neinvestiční výdaje SFŽP v mil Kč 49
Graf 7: Celkový výdaje ze SFŽP na ochranu ŽP 2003-2013 v mil Kč. 50
Graf 8: Investice na ochranu ŽP za období 2003 – 2012 v mil. Kč ze zdrojů ČR 51
Graf 9: Investiční výdaje Jihozápad 2003 – 2012 v mil. Kč ze zdrojů ČR 52
Graf 10: Investiční výdaje Moravskoslezsko 2003 – 2012 v mil. Kč ze zdrojů ČR ... 53
Graf 11: Neinvestiční náklady na ochranu ŽP 2003 – 2012 v mil. Kč ze zdrojů ČR .. 54
Graf 12: Neinvestiční výdaje Jihozápad 2003 – 2012 v mil. Kč ze zdrojů ČR 55
Graf 13: Neinvestiční výdaje Moravskoslezsko 2003 – 2012 v mil. Kč ze zdrojů ČR 55
Graf 14: Emise škodlivých látek – Jihozápad 2004 – 2011 v t 57
Graf 15: Emise škodlivých látek – Moravskoslezsko 2004 – 2011 v t 58
Graf 16: Produkce CO_2 v regionu Jihozápad a Moravskoslezsko 2004 – 2011 v t..... 59
Graf 17: Zalesňování v ha 2003 - 2012 60
Graf 18: Odpadní vody za období 2003 – 2012 61
Graf 19: Složky životního prostředí 2004 62
Graf 20: Složky životního prostředí 2011 62

V. Přílohy

Příloha 1: Průběh žádosti o dataci z OPŽP

Příloha 2: Povinnosti příjemců dotace z OPŽP

Příloha 3: Podmínky čerpání z ROP

Příloha 4: Pokyny pro příjemce podpory ze SFŽP

Příloha 1: Průběh žádosti o dataci z OPŽP

Prvním krokem při podání žádosti do OPŽP je vyplnění formuláře žádosti v elektronické podobě. Žadatel si proto musí zřídit elektronický účet v aplikaci BENE-FILL a následně vyplní formulář žádosti. Po vyplnění odesílá elektronickou žádost a obratem dostane potvrzení odeslání žádosti. Následně žadatel musí elektronickou žádost také vytisknout, podepsat a odeslat na podací místo místně příslušné podle místa realizace projektu, u individuálních projektů na místně příslušná krajská pracoviště SFŽP ČR. Poté co krajské pracoviště obdrží žádost, zapíše žadatele do elektronické databáze. Následně začíná proces kontroly žádosti, jejímž výsledkem je akceptace nebo neakceptace žádosti. Akceptované žádosti jsou poté vyhodnoceny a předány Řídícímu orgánu k rozhodnutí o udělení nebo neudělení dotace. Pokud se při kontrole zjistí nedostatky či chyby, vyzve žadatele k jejich odstranění ve stanovené lhůtě. Je-li žádost formálně úplná a posouzena jako přijatelná, je žádost jako taková akceptována a žádosti je vygenerováno akceptační číslo. Toto číslo je (povinnou) identifikací konkrétní žádosti při vzájemné komunikaci mezi žadatelem a SFŽP ČR. Po akceptaci žádosti probíhá hodnocení projektů, na základě kterého rozhodne řídící orgán (EK) o poskytnutí nebo neposkytnutí dotace. Výsledkem je dopis o registraci akce. Po akceptaci žádosti lze provést zadávací řízení.

Financování projektu může začít po vydání Rozhodnutí o poskytnutí dotace, příp. po podpisu Smlouvy o poskytnutí podpory SFŽP ČR. V případě poskytnutí půjčky je podmínkou její zajištění. Po výběru a schválení projektů ke spolufinancování z prostředků EU zprostředkující subjekt SFŽP ČR seznámí konkrétního žadatele prostřednictvím dopisu o schválení, zamítnutí, případně zařazení žádosti do evidence projektů. Úspěšným žadatelům je také zasílán informativní email. U schválených projektů dojde k Registraci akce v informačním systému a Rozhodnutí ministra o spolufinancování projektu (u projektů spolufinancovaných ze SFŽP ČR). Následně je vydáno Rozhodnutí o poskytnutí dotace, resp. Smlouva o podpoře spolu s Podmínkami. Před vydáním Rozhodnutí o poskytnutí dotace je prověřena schopnost žadatele realizovat projekt, tedy jaká je jeho ekonomická a úvěrová způsobilost. V případě negativního výsledku nebude vydáno Rozhodnutí o poskytnutí dotace [35].

Příloha 2: Povinnosti příjemců dotace z OPŽP

Příjemce dotace má v rámci projektu povinnost provést výběr dodavatelů zboží, služeb nebo stavebních prací. Dále příjemce podpory musí umožnit provádění kontroly dokumentů i kontroly v místě realizace projektu všem subjektům implementační struktury OPŽP, pověřeným kontrolním orgánům ČR a pověřeným pracovníkům Evropské komise a Evropského účetního dvora. Následně musí podávat monitorovací zprávy o realizace projektu a v samotném průběhu realizace projektu příjemce podává v pravidelných intervalech průběžné zprávy. Na konci realizace etapy podává etapovou a závěrečnou zprávu. Tyto zprávy jsou předkládány v předepsané formě a součástí všech zpráv je vykazování monitorovacích indikátorů. Další povinností je vedení odděleného účetnictví ve smyslu zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů a oddělené a transparentní analytické účty související s realizací projektu.

Příjemce podpory musí také zajistit dostatečnou publicitu projektu, je-li projekt financován z prostředků EU a státního rozpočtu ČR. Publicita se zajišťuje například ve zprávách o projektu, případně v rámci veřejných akcí pořádaných v souvislosti s projektem [35].

Příloha 3: Podmínky čerpání z ROP

Příjemce podpory musí zahájit fyzickou realizaci projektu nejpozději do 6 měsíců ode dne podpisu Smlouvy o podmínkách poskytnutí dotace (dále jen smlouva) oběma smluvními stranami a projekt musí ukončit nejpozději do termínu 31. 12. 2015. Dále musí informovat ÚRR JZ o postupu realizace projektu prostřednictvím monitorovacích zpráv, předkládat monitorovací zprávy včetně Žádostí o platbu ve lhůtách stanovených ve smlouvě. Příjemce má také povinnost umožnit pověřeným subjektům vstup na místo realizace projektu, kontrolu dokumentace a účetnictví projektu, dodržovat harmonogram projektu. Příjemce musí naplnit monitorovací ukazatele uvedené ve smlouvě, prosazovat princip rovných příležitostí, rovnosti mužů a žen a princip nediskriminace, zejména s ohledem na osoby se zdravotním postižením, dbát ochrany životního prostředí tak, jak bylo schváleno v projektové žádosti. Nepřevádět práva a povinnosti vyplývající z projektu, vč. pronájmu, na třetí osobu bez předchozího souhlasu poskytovatele podpory, a to ani v době udržitelnosti projektu, nezcizit majetek pořízený v rámci projektu, přijímat příslušná nápravná opatření uložená kontrolními orgány, plnit ostatní závazky, které pro něho vyplývají ze smlouvy příloh a z Příručky pro žadatele, Příručky pro příjemce a jejích příloh, z metodických pokynů a metodických oznámení. V poslední části příjemce je povinen pojistit veškerý pojistitelný majetek pořízený v rámci realizace projektu a hlásit změny v průběhu realizace a udržitelnosti projektu [34].

Příloha 4: Pokyny pro příjemce podpory ze SFŽP

Povinnosti příjemců podpory vyplývají ze Směrnice MŽP č.6/2010 o poskytování finančních prostředků ze SFŽP ČR.

Smlouva o poskytnutí podpory - Financování samotné akce může začít až po uzavření smlouvy o poskytnutí podpory. Tato smlouva obsahuje náležitosti, za kterých je podpora poskytnuta, dále stanovuje výši a formu podpory, účel použití, lhůty, způsob čerpání prostředků, parametry projektu pro posouzení, zda byly dosaženy stanovené cíle, lhůty a podmínky pro vrácení podpory, důvody pro odstoupení od smlouvy apod.

Způsob realizace – Uznává se i jiný než jen dodavatelský způsob realizace projektu v případě, že nelze dodavatelskou činnost zajistit efektivně a hospodárně. Pokud zvolíme jiný způsob realizace projektu, pak je označován za tzv. práce svépomoci. Jestliže je projekt realizován svépomocí, pak je třeba fondu doložit rozpis skutečných nezbytných nákladů vynaložených na realizace projektu. Dále je příjemce podpory povinen respektovat pokyny fondu, aby prokázal uvedené náklady účetními doklady.

Zadávání veřejných zakázek – Příjemci dotace jsou povinni provést výběr dodavatelů podle zákona č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách. Zadavatel také nesmí účelově rozdělit předmět veřejné zakázky tak, aby došlo ke snížení předpokládané hodnoty veřejné zakázky pod finanční limity.

Způsob proplácení – Čerpání z fondu je možné až po uzavření smlouvy. Podpora se poskytuje bezhotovostním převodem průběžně podle uznatelných nákladů. Uvolňování prostředků probíhá na základě výzvy k uvolnění finančních prostředků, který zasílá příjemce podpory. Fond má rovněž právo pozastavit poskytování podpory, jestliže zjistí, že příjemce podpory neplní některou z povinností.

Kroky a další podmínky - Příjemce podpory je povinen umožnit osobám pověřeným fondem provádět věcnou, finanční a účetní kontrolu v průběhu realizace projektu i po jejím skončení. Jestliže příjemce nesplní smluvní podmínky, fond má právo požadovat vrácení zálohově poskytnutou podporu či její část, ve lhůtě, kterou stanoví.

Propagace projektu – Příjemce podpory je povinen zajistit propagaci podpořeného projektu umístěním informační tabule na místo realizace projektu nebo na jiné viditelné místo. Webové stránky obce musí informovat o podpořeném projektu

a musí obsahovat výši příspěvku a logo SFŽP ČR. To samé platí na akcích informačního charakteru (konference, semináře) a tiskové zprávy, či prohlášení zaměřená na média (tisk, rozhlas, televize) [37].